

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Vojaška logistika

VOJAŠKO VODITELJSTVO IN BOJEVNIŠKI ETOS

Mentor: dr. Vojko Obrulj
Lektorica: Mija Jandrlić, univ. dipl. spl. jez.

Kandidat: Matej Vide

Ljubljana, oktober 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju dr. Vojku Obrulju za njegovo pomoč, izvirne ideje in spodbude pri pisanju diplomskega dela.

Zahvala gre tudi lektorici Miji Jandrić, univ. dipl. spl. jez., ki je moje diplomsko delo jezikovno in slovnično pregledala.

Hvala vsem prijateljem, ki so me podpirali in bodrili pri mojem dolgem pisanju diplomskega dela.

IZJAVA

»Študent Matej Vide izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Vojka Obrulja.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne: 15. oktobra 2014

Podpis: Matej Vide

POVZETEK

V času velikih globalnih družbenih in političnih sprememb so se temu posledično preoblikovale tudi oborožene sile posameznih držav. Vendar so kljub nenehnemu razvoju vojaške tehnologije in drugačni vlogi oboroženih sil (mirovne misije, delovanje v zavezništvu), legalne in moralne norme vedenja in delovanja vojske kot institucije ter posameznika kot profesionalnega vojaka še vedno eden izmed ključnih faktorjev za uspeh. V kriznih situacijah in različni uporabi oboroženih sil, ki po obsegu in posledicah presegajo nekatere oblike oboroženega nasilja, igrajo ključno vlogo poveljujoči – voditelji, ki s svojimi odločitvami vplivajo na razvoj dogodkov. Njihovo etično vodenje po vojaških vrednotah lahko doseže zastavljene cilje in prepreči grozote vojne ali krize.

Danes je vojaško osebje, ki deluje po profesionalnih načelih, vključeno v različne naloge v mednarodnem okolju. Njihovo početje mora zato biti legalno in legitimno. Pri tem morajo opravljati svoje naloge po etičnih normah in pravilih. Predmet proučevanja v diplomskem delu je izkazati pomembnost upoštevanja vojaških vrednot pri sprejemanju odločitev pri uporabi oboroženih sil. V etičnem pogledu se upoštevajo norme in kriteriji, ki izhajajo iz bojevniškega etosa.

V začetku dela je poudarek na pojmovni razlagi vojaškega voditeljstva. Skozi opis osnovnih paradig vojaške etike, vrednot in etičnega voditeljstva preidem na analitično obravnavo primerljivosti kodeksov, ki jih morajo v slovenskem vojaškem okolju upoštevati poklicne vojaške osebe. V tretjem delu pa preidem na opis komplementarnosti vojaškega voditeljstva in bojevniškega etosa, predvsem na vidik delovanja oboroženih sil v okviru mednarodnega vojaškega okolja.

KLJUČNE BESEDE

- vojaško voditeljstvo
- vojaške vrednote
- bojevniški etos

ABSTRACT

In a time of major global social and political changes the armed forces of individual countries have transformed. However, despite the continuous development of military technology and the different role of the armed forces (peacekeeping missions, operations with the alliance), the legal and moral norms of behavior and the functioning of the military as an institution and the individual as a professional soldier are still one of the key factors for success. In crisis situations and in different use of the armed forces, which exceeds certain forms of armed violence, leaders play a key role and have a great impact on developments with their decisions. Their ethical conduct of the military values can achieve goals and at the same time limit the horrors of any war or crisis.

Today, military personnel acting under the professional principles is involved in various tasks in an international environment. So their doing must be legal and legitimate. They shall perform their duties according to the ethical norms and rules. Object of study in the thesis is to demonstrate the importance of considering military values in decision making in the use of military armed forces. The ethical view is to take into account the norms and criteria arising from the warriors ethos.

In the beginning of the task, the emphasis is on conceptual interpretation of military leadership. Through the description of the basic paradigms of military ethics, values and ethical leadership I turn to the comparability of analytical codes, which must be taken into account by Slovenian professional military personnel. In the third part I go on to describe the complementarity of military leadership and warriors ethos, especially in the aspect of armed forces in the context of international military environment.

KEYWORDS

- military leadership
- military values
- warriors ethos

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema	1
1.2	Cilji dela	1
1.3	Predstavitev okolja	2
1.4	Predpostavke in omejitve	2
1.5	Metode dela	3
2	SPLOŠNO O VOJAŠKEM VODITELJSTVU	3
2.1	Slovenska vojaška organizacija	4
2.2	Vodenje in poveljevanje v oboroženih silah	6
2.3	Vojaško voditeljstvo	9
3	OPREDELITEV ETIKE V VOJAŠKEM OKOLJU	15
3.1	Vrednote vojaške organizacije	17
3.2	Vojaško etično voditeljstvo	20
4	KODEKS VOJAŠKE ETIKE V SLOVENSKEM VOJAŠKEM OKOLJU	22
4.1	Kodeks vojaške etike Slovenske vojske	24
4.2	Primerjalna analiza Kodeksa vojaške etike Slovenske vojske s Kodeksom etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti	26
5	BOJEVNIŠKI ETOS	28
5.1	Bojevniki	28
5.2	Etos	31
5.3	Sestavine bojevnškega etosa	32
5.4	Normativno pravno primerjalna analiza ureditve vojaškega kodeksa v Slovenski vojski (Zakon o obrambi, Zakon o službi v Slovenski vojski, Vojaška doktrina, Pravila službe v Slovenski vojski, Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski)	36
5.5	Vpliv bojevnškega etosa na izvajanje nalog v vojaškem okolju	38
5.6	Primerni in neprimerni vidiki bojevnškega etosa	42
5.7	Dilema etičnega odločanja v boju	44
6	ZAKLJUČEK	46
	LITERATURA IN VIRI	51
	KAZALO SLIK	54
	KAZALO TABEL	54
	KRATICE	54

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

V vojaškem okolju doma in v tujini se pri opravljanju nalog vojaško osebje srečuje s kopico različnih situacij, pri katerih morajo obdržati zdrav razum in z etičnim odločanjem delovati človeško. V kriznih razmerah, kjer delujejo na misijah in kjer se neprestano soočajo z življenjsko nevarnostjo, se hkrati srečujejo tudi z etičnimi in neetičnimi odločitvami ter dejanji, ki se dogajajo v okolju. Osrednja tema tega diplomskega dela je bojevniški etos in njegova pomembnost pri vojaškem voditeljstvu. V proučevanju sem se osredotočil predvsem na to, kaj bojevniški etos je in kakšen je njegov namen. Odločiti se v boju pravilno, medtem ko smo soočeni z etično dilemo, je težko. Esencialne za bojevniški etos so vrednote, tako osebne kot vojaške. Vojaški poveljniki krepijo in gradijo integriteto enote na podlagi vrednot, etično ravnanje pa okvirno določajo pravila in standardi, ki vodijo posameznika ali skupino, da dela moralne stvari. Tako vrednote kot bojevniški etos pa se odražata v vojaškem voditeljstvu. Vojaško voditeljstvo obravnavamo kot proces vplivanja na druge, da dosežejo neko nalogo s tem, da jim zagotovimo namen, pravilno usmeritev in motivacijo. V normalnih okoliščinah voditelj izpolnjuje odločitve nadrejenega z entuziazmom, izjema pa so ukazi, za katere voditelj meni, da so nelegalni ali neetični. Če ti ukazi zahtevajo takojšnjo izvršitev, kot se pogosto med bojem dogaja, je voditelj dolžan presoditi na osnovi vojaških vrednot, svojih izkušenj in kritičnega razmišljanja. Bojevniški etos je tesno povezan z značajem posameznika in spoštovanjem zakonov vojskovanja. Izzivi in odločitve, s katerimi se vojaški voditelj sreča na bojišču, še zdaleč niso samo taktične, njegove trenutne odločitve pa imajo lahko ogromne in daljnosežne posledice, še posebej če so nečloveške, zato je etično bojevanje in uveljavljanje vrednot na bojišču posebnega pomena. Narava vojaškega sistema je, da vojaki slej ko prej postanejo voditelji. V nekem momentu bo vsak vojak prišel do trenutka, ko se bo moral odločati in biti za to tudi odgovoren. Takrat bo sprejemal odločitve, podvržene vojaškim pravilom, predpisom in zakonom, za katere bo odgovoren disciplinsko, kazensko in seveda tudi moralno. Ker vojaški poklic vsebuje disciplinirano in zakonsko uporabo sile, bodo njegove odločitve morale biti osnovane na vojaških vrednotah. Vojaške vrednote pa skozi bojevanje po bojevniškem etosu vojakom ne glede na čin pomagajo, da upravičijo zakonsko uporabo sile in njene posledice.

1.2 CILJI DELA

Vsebina diplomskega dela je namenjena predstavitvi in opisu pomembnosti bojevniškega etosa ter prikazu njegovega pomena pri delovanju vojakov doma, še posebno pa pri ukazovanju in sprejemanju poveljniških odločitev ter poveljevanju v

misijah na kriznih področjih v nekem mednarodnem okolju. Etično ravnanje poveljnika se izkazuje v ravnanju njegovih vojakov. Cilj tega dela je skozi analize in primere prikazati pomembnost etičnega delovanja/bojevanja, vojaških vrednot in pravilnosti etičnega odločanja poveljnikov v kriznih situacijah. Glavni poudarek bo na identifikaciji izzivov uporabe različnih kodeksov, ki jih morajo slovenske vojaške osebe upoštevati v okvirih vojaške organizacije pri bojnem delovanju. Seveda se postavlja vprašanje, ali so ti vojaški kodeksi v moderni dobi vojskovanja drugačni kot v preteklosti oziroma ali se skozi vojaško voditeljstvo sploh upoštevajo. Trdim, da so osnove vojaškega voditeljstva na področju etičnega delovanja vojske in upoštevanja bojevniškega etosa bolj poudarjene kot v preteklosti, tako doma kot v mednarodnem okolju.

1.3 PREDSTAVITEV OKOLJA

Slovenska vojska je vpeta v mednarodno okolje s sodelovanjem v mednarodnih misijah in pri tem podvržena vojaškemu zakonu in predpisom. V delu se bom ukvarjal s temami iz okolja vojaških konfliktov ter okolja mednarodnih misij, kjer prihaja do interakcij z drugimi vojskami.

1.4 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Glede na delovanje Slovenske vojske doma, v tujini ter v sklopu zavezništva NATO, bojevniški etos v slovenskem vojaškem okolju še ni prav dobro raziskan. Zato je še toliko bolj pomembno, da se na tem področju da določen poudarek k spoznavanju, razvoju ter pomembnosti bojevniškega etosa pri uporabi in vodenju oboroženih sil. Tudi sam sem udeleženec dveh misij ISAF (International Security Assistance Forces) v Afganistanu, zato zbrani podatki izhajajo tudi na podlagi vidika iz prakse in lastnih izkušenj. Ker sem vpet v vojaško okolje in zaposlen v Slovenski vojski, je ena od spodbud prav v spoznavanju objektivne ocene, saj bodo v raziskavi obravnavane informacije, s katerimi razpolagam. Na podlagi zbrane literature in ostalih virov lahko trdim, da je slovensko vojaško voditeljstvo še vedno izziv in je predvsem odvisen od razvoja oboroženih sil v naši državi. O slovenskem pogledu na bojevniški etos ni veliko virov, zato predstavlja svojevrsten izziv prikazati njegov pravi pomen in vlogo v slovenskem vojaškem okolju. Omejitve v nalogi so v raziskovalnem okvirju, saj od Slovenske vojske nisem dobil odobritve za poglobljeno raziskavo (intervju in ankete), zato sem uporabil analitični okvir proučevanja omenjene problematike.

1.5 METODE DELA

Temeljna metoda teoretičnega proučevanja bo analiza vsebine pisnih virov iz obravnavanega področja. Pri raziskovanju omenjene problematike bom uporabil dostopnost domačih in tujih člankov, knjig ter svetovnega spleta. Vire bom med seboj primerjal in jih interpretiral. Opravi bom komplementarno analizo vojaških pravil, zakonov in kodeksov ter povzel, kako so z bojevniškim etosom povezani. Na podlagi uporabljenih raziskovalnih metod, kot so deskriptivna analiza pisnih virov in analiza opisne normativne ureditve, ob upoštevanju etičnih kodeksov pri delovanju oboroženih formacij ter dosedanjega spremljanja in izvajanje le-teh skozi vidik iz prakse, se pričakuje potrditev ustreznosti etičnih pravil za delovanje oboroženih formacij tako doma kot v mednarodnem okolju. Primerjalno raziskovanje omogoča, da se lahko neko kategorijo, v tem primeru opisano vojaško voditeljstvo v povezavi z etiko, proučuje v različnih pojavnih oblikah tako v prostoru kot času. S pomočjo kombinacije pristopov, metod raziskovanja in tehnik zbiranja podatkov je abstraktnemu procesu postavljanja teorije sledil natančneje opredeljen in zastavljen postopek zbiranja, analize in interpretacije podatkov.

2 SPLOŠNO O VOJAŠKEM VODITELJSTVU

»Voditeljstvo je proces vplivanja v odnosu med voditeljem in sledilcem. Ti odnosi temeljijo na zaupanju. Kompetentni in skrbni voditelji, ki delajo na vzpostavitvi pozitivnega kooperativnega odnosa s podrejenimi, si bodo zaslužili njihovo zaupanje. Kompetentno in skrbno voditeljstvo zagotavlja članom skupine, da bo organizacija opravila nalogo in da bo voditelj poskrbel za njihovo dobrobit. Ko je zaupanje enkrat zaslužno, bodo sledilci dovolili voditeljem ne samo da vplivajo na njihovo vedenje, ampak tudi na njihove misli, odnos, vrednote, cilje in motivacijo. Zaupanja vredni voditelji imajo sposobnost, da lahko naredijo pozitivne razvojne spremembe pri svojih podrejenih. Sledilci lahko spremenijo svoje miselne vzorce, ker imajo voditelje, ki jim zaupajo, za svoje vzornike in prevzamejo njihove attribute, lastnosti, vrednote in prepričanja« (Crandall, 2007, str. 252–253).

»Vodenje se nanaša na ljudi, to se pravi, kako jih usmerjati, motivirati, vplivati na njih, da bi zadane naloge čim bolje izvrševali ob čim manjšem potrošku energije in čim večjem osebnem zadovoljstvu. Vodenje kot menedžment obstaja zaradi zagotavljanja ciljev organizacije, medtem ko se vodenje kot **leadership** pojavi vedno, ko nekdo želi vplivati na vedenje posameznika ali skupine, ne glede na razlog, saj gre lahko tudi za cilje posameznika, ki niso nujno skladni s cilji organizacije« (Možina, 1992, str. 8).

Kot je določeno tudi v Vojaški doktrini (Furlan idr., 2006, str. 21): »Voditeljstvo se prične s samodisciplino in udejanja z usposabljanjem in vsakodnevnim življenjem.

Uresničuje se z odločnostjo, lastnim zgledom, svetovanjem, motiviranjem, informiranjem, osebnim pogumom, disciplino, zaupanjem, skrbjo za pripadnike enote in ustvarjanjem možnosti, da se ti izkažejo pri doseganju ciljev enote.«

V delu izhajam, da vojaško voditeljstvo predstavlja dejanja, kjer ena oseba vodi drugo ali več oseb. Voditeljstvo je vrлина neke avtoritete, ki jo poveljnik zakonsko uporablja v vojaškem sistemu za doseg določenih naloge, s ciljem poslanstva enote.¹

»Voditelji z legitimno, družbeno sankcionirano avtoriteto imajo večji vpliv na svoje vojake in možnost, da ubogajo njegove zakonsko legitimne zahteve, je bolj verjetna kot uboganje nezakonitih ali nepričakovanih zahtev. Vodje tolpa in plačancev morajo biti pri njihovem vodenju previdni zaradi pomanjkljivosti na tem področju. Vojaški častniki pa imajo (s svojo avtoriteto in legitimno pomočjo svojega naroda za njim) ogromen potencial prepričevanja svojih vojakov, da premagajo individualni odpor do borbe« (Grossman, 1995, str. 145).

2.1 SLOVENSKA VOJAŠKA ORGANIZACIJA

Slovenska vojaška organizacija je določena z Ustavo Republike Slovenije, podrobneje pa jo določa Zakon o obrambi (Uradni list RS, št. 82/1994), ki ji daje določila in usmeritev. Deluje po hierarhičnem sistemu in temelji na določenih pravilih in standardih, ki so določeni večinoma v vseh vojskah. Sestavljena je iz različnih rodov, ki so sicer sami po sebi neodvisni, pri opravljanju neke naloge pa povezljivi in soodvisni, (npr. logistika in pehota). Se pravi, da se med seboj povezujejo v vojaško strukturo.

»Vojaška organizacija je sistemsko organizirana celota, ki sestoji iz velikega števila med seboj povezanih podsistemov in ima kot sistem naslednje temeljne značilnosti (Obrulj, 2011/12, str. 63):

- **zapletenost** – vojaška organizacija je zapleten sistem ne samo, ker vključuje veliko elementov (vojaških enot in ustanov, poveljstev, bojnih sistemov, orožja in vojaške opreme), ki so v osnovi različno sestavljeni, ampak tudi zato, ker so odnosi med temi elementi zapleteni oziroma ker obstaja veliko število sistematičnih medsebojnih odvisnosti in procesov;
- **odprtost** – vojaška organizacija je odprt sistem, ker s svojim okoljem intenzivno izmenjuje materijo, energijo in informacije;

¹ Osnovne odgovornosti voditelja so opraviti nalogo in poskrbeti za svoje vojake. Voditeljstvo je močno povezano z vrednotami, tako osebnimi kot vojaškimi. Voditelj se mora zazreti tudi vase in ugotoviti, katere vrline poseduje in na katerih mora še graditi. S pravim pristnim voditeljstvom dokončamo nalogo, med vojaki dosežemo poslušnost, zaupanje, zvestobo in spoštovanje.

- **dinamičnost** – vojaška organizacija je prisiljena na nenehno spreminjanje in s tem na prilagajanje vplivom iz okolja, če želi uspešno in učinkovito uresničevati postavljene cilje. To prilagajanje v bistvu pomeni prehajanje iz enega stanja v drugo, pri čemer ostajajo temeljna obeležja strukture sistema in narave njegovih notranjih zvez in odnosov nespremenjena;
- **stohastičnost sprememb** – za razmere, v katerih deluje vojaška organizacija, so značilne spremembe, katerih ni mogoče (v celoti) predvideti, kar velja tudi za posledice teh sprememb. Zaradi tega je upravljanje in vodenje vojaške organizacije še posebej težka naloga;
- **nestacionarnost** – to pomeni, da se struktura, obnašanje in delovanje vojaške organizacije ne ponavljajo, saj pomeni vsaka nova situacija novo dogajanje, ki zahteva novo prilagajanje. Kljub temu pa je mogoče s posploševanjem preteklih dogajanj ugotoviti določene zakonitosti spreminjanja in razvoja, ki jih lahko koristno uporabimo pri prilagajanju vojaške organizacije novo nastalim razmeram;
- **hierarhičnost** – vojaška organizacija je hierarhično ustrojen sistem, razčlenjen na več ravni, med katerimi obstajajo odnosi nadrejenosti in podrejenosti;
- **dvosmernost odnosov** – za vojaško organizacijo je značilen dvosmerni odnos, človek – človek in človek – tehnika, in sicer tako znotraj vojaške organizacije, kakor tudi glede na njeno okolje, zlasti nasprotnika (njegove možnosti, namere in reakcije).«

»Glede na namen je Slovenska vojska sestavljena iz sil za posredovanje, glavnih in dopolnilnih sil. Sile za posredovanje sestavljajo enote, namenjene za delovanje na območju celotne države ter usposobljene in opremljene za izvajanje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami. Glavne sile sestavljajo združene taktične in taktične enote, namenjene in opremljene za delovanje na območju celotne države in izven nje ter za izvajanje vseh oblik in sestavin bojevanja. Dopolnilne sile sestavljajo enote, organizirane po teritorialnem načelu. Namenjene so za bojni nadzor ozemlja, bojno zavarovanje objektov posebnega pomena za obrambo, oviranje, logistično oskrbo in druge naloge. Določene enote dopolnilnih sil zagotavljajo sprejem, nastanitev in po potrebi logistično podporo zavezniških sil. Organizacija vojske je enotna in se ne deli na zvrsti, obsega pa rodove: pehoto, oklepne enote, letalstvo, pomorstvo, artilerijo, zračno obrambo, inženirstvo, radiološko, kemično in biološko obrambo ter zveze. V vojski so prištabna služba, služba informatike, vojaška zdravstvena služba, intendantska, tehnična in prometna služba ter vojaška policija. Materialne, zdravstvene in druge zaledne potrebe vojske se v vojnem stanju zagotavljajo zlasti z delovanjem civilne obrambe. Minister določa specialnosti v rodovih in službah ter formacijo poveljstev, enot in zavodov« (ZObr, 40. člen).

Absolutno pa v vojaškem okolju prihaja do različnih medsebojnih interakcij. »Ljudje v vzajemnem delovanju stopajo v medsebojne stike, tako da v tem delovanju vplivajo drug na drugega. Zaradi medsebojnih vplivov se njihova individualna dejanja povezujejo in prilagajajo. Med njimi zato nastanejo medsebojna razmerja. Tako nastala razmerja povezujejo ljudi v organizirano skupino ali združbo. Če gre za odnos med dvema osebama, ki imata enako zadolžitev, se med njima oblikuje t. i. enostavno razmerje. Ker pa ima vsaka izmed njiju drugačna razmerja do drugih oseb, je posledica tega nastanek t. i. zloženega razmerja. V družbi nikoli ne gre samo za eno razmerje. Vsak človek, ki vstopa vanjo, stopi hkrati tudi v odnos z drugimi ljudmi. S tem pa nastaja mreža ali sestav razmerij, ki ga imenujemo organizacijska struktura« (Mavsar, 2003, str. 5).

2.2 VODENJE IN POVELJEVANJE V OBOROŽENIH SILAH

Tako kot v sodobnih organizacijah poteka proces vodenja in managementa, tako tudi v vojaški organizaciji potekajo procesi vodenja, poveljevanja, ukazovanja, delegiranja in usmerjanja.

»Namen upravljanja in vodenja kateregakoli sistema je povečati stopnjo njegove organiziranosti zaradi lažjega uresničevanja ciljev sistema. Ker se na področju upravljanja zmeraj borimo proti težnji narave, da degradira tisto, kar je organizirano in da uniči tisto, kar ima smisel, je bistvo upravljalno-vodstvene dejavnosti v upiranju kaosu in dezorganiziranosti sistema. Zaradi tega tako družbeni (tudi vojaški) kot tudi tehnični sistemi ne morejo obstajati in delovati brez upravljalno-vodstvene dejavnosti. Na temelju zgornje ugotovitve je mogoče reči, da je bistvo vodenja vojaške organizacije stalno zavestno in aktivno delovanje na to organizacijo, z namenom doseči čim višjo stopnjo bojne sposobnosti vojaške organizacije kot celote in njenih delov (podsistemov) zaradi uspešnega izvajanja oboroženega boja in drugih aktivnosti kot temeljnega smotra obstoja vojaške organizacije. Tisto, kar velja za sisteme nasploh, velja torej tudi za vojaško organizacijo – tj. da se z vodenjem aktivno vpliva na sistem, da bi le-ta prišel v stabilno ali če je mogoče, optimalno stanje. Z vodenjem je treba zagotoviti, da vojaška organizacija nenehno prehaja iz enega v drugo, bolj kakovostno stanje oziroma da iz obstoječega preide v novo stanje, ki bo v razmerah izvajanja oboroženega boja zanjo ugodnejše. Izkušnje kažejo, da je bojna učinkovitost vojaške organizacije v veliki meri odvisna od učinkovitosti njenega upravljanja in vodenja, zato je sistem upravljanja in vodenja vojaške organizacije najpomembnejši podsistem te organizacije. Vojaško vodenje je proces usmerjanja vojaških enot in posameznikov pri uresničevanju postavljenih ciljev vojaške organizacije, ki ga izvajajo posamezniki ali vodstvena telesa« (Obrulj, 2011/12, str. 64–65).

»Vodenje vojske se izvaja s predpisi in akti vodenja, kot so smernice, obvezne usmeritve, odredbe, pravila in navodila, ki jih izdaja minister, razen pravil službe, ki jih izdaja vlada. Poveljevanje v vojski se izvaja z akti poveljevanja, kot so direktive, odločitve, načrti, ukazi ali povelja. Akti vodenja in poveljevanja so obvezni za vse, na katere se nanašajo. Akti vodenja in poveljevanja, razen povelj, se praviloma izdajajo pisno« (ZObr, 46. člen).

»Teorija vodenja in poveljevanja je veda, ki se ukvarja s preučevanjem dejavnosti poveljnikov in štabov v času mirnodobnih priprav oboroženih sil za vojno in v času oboroženega boja v vojni« (Vojni leksikon, 1981, str. 308).

»Vodenje in poveljevanje – upravljanje vojaške enote v miru in v vojni. Posebni predpisi in pooblastila določajo, kaj vodenje in poveljevanje mora in sme zahtevati od podrejenih, odnose, odgovornost za ljudi in opremo« (Leksikon Cankarjeve založbe, 1988, str. 1124).

»Poveljevanje je proces, v katerem poveljnik preko povelj in ukazov uveljavlja svojo namero in jo prenaša na podrejene. Poveljevanje je vezano na točno določeno osebo in njegov položaj v vojaški organizaciji. Poveljevanje temelji na formalno delegirani avtoriteti posamezniku. Osnovna vsebina poveljevanja je izražanje posameznikove oziroma poveljnikove namere. Poveljnik lahko specifične dele lastne formalne avtoritete delegira podrejenim, vendar kljub temu ostane odgovoren za njihova dejanja v njegovem imenu. Poveljevanje torej temelji na osebni odgovornosti, saj je vsak poveljnik odgovoren nadrejenemu poveljniku za vse, kar dela. Pojem poveljevanje se uporablja v širšem in ožjem smislu. V širšem smislu razumemo s poveljevanjem obliko vodenja, ki je prisotna v tistih organizacijah, kjer obstaja med nadrejenimi in podrejenimi poveljniški odnos – oblika hierarhičnega odnosa, ki je prisotna pri vojaškem vodenju. Gre za posebni model vodenja, ki se uporablja v razmerah, ki zahtevajo visoko stopnjo striktnosti in se od civilnega vodenja razlikuje v uporabi različnih metod uresničevanja. Tipična organizacija, v kateri je prisotno poveljevanje v širšem smislu, so oborožene sile oziroma vojaška organizacija, zato je termin poveljevanje razumljen v širšem smislu kot sopomenka za termin vojaško vodenje ali vojaški menedžment. V ožjem smislu pa razumemo s poveljevanjem fazo procesa vodenja, ki sledi organiziranju in s katero se dodeljuje naloge podrejenim. Tudi v tem primeru se termin poveljevanje uporablja predvsem v zvezi z vojaškim okoljem, zato je poveljevanje faza vojaškega vodenja in kot termin sopomenka za ukazovanje« (Obrulj, 2011/12, str. 22–23).

»Poveljevanje se uresničuje z dejavnostmi poveljnika ter sistema poveljevanja in kontrole, v skladu s pristojnostmi, ki jih ima za usmerjanje in koordinacijo vojaških sil ali kontrolo nad njimi. Je proces, v katerem preko povelj in ukazov uveljavlja svojo namero in jo prenaša na podrejene. Poveljevanje je vezano na točno določeno osebo in njegov položaj v vojaški organizaciji. Poveljevanje temelji na formalno

delegirani avtoriteti posamezniku v SV. Osnovna vsebina poveljevanja je izražanje posameznikove oz. poveljnikove namere. Poveljnik lahko specifične dele lastne formalne avtoritete delegira podrejenim, vendar kljub temu ostane odgovoren za njihova dejanja v njegovem imenu. Poveljevanje torej temelji na osebni odgovornosti, saj je vsak poveljnik odgovoren nadrejenemu poveljniku za vse, kar dela. Eden od temeljev uspešnega poveljevanja so tudi voditeljske sposobnosti poveljnika« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 6).

»Vrhovni poveljnik Slovenske vojske je predsednik republike. Vojaško poveljevanje s podrejenimi poveljstvi, enotami in zavodi je v pristojnosti načelnika generalštaba in drugih poveljnikov. Vojaško poveljevanje temelji na načelih enostarešinstva, subordinacije in obveznega izvrševanja povelj. Vsaka vojaška oseba mora biti vselej seznanjena o tem, katera vojaška oseba ji je nadrejena in katera podrejena. Vsak poveljujoči mora imeti namestnika, če tega ni, pooblasti vojaško osebo, ki ga nadomešča. Vsaka enota mora biti vselej seznanjena o tem, kdo ji neposredno poveljuje. Poveljujoči mora nadzorovati, da se njegova povelja izvršujejo. Nihče ne sme izdati, niti ni dolžan in ne sme izvršiti povelja, če je očitno, da bi s tem storil kaznivo dejanje ali kršil določbe mednarodnega vojnega prava. Minister po predhodnem soglasju predsednika republike podrobneje določi pogoje in postopke seznanjanja vrhovnega poveljnika s stanjem pripravljenosti vojske in drugimi zadevami, pomembnimi za obrambo države, zagotavljanje nastanitve, zavarovanja, protokolarnih zadev, straže ter drugih pogojev za opravljanje funkcije vrhovnega poveljnika v miru in vojni« (ZObr, 43. člen).

»Minister preko generalštaba odreja potrebne razvojne, organizacijske, tehnične in druge ukrepe ter usmeritve, ki jih izvršujejo načelnik generalštaba in podrejeni poveljniki. Poveljniki so ministru odgovorni za izvajanje teh ukrepov in usmeritev preko svojih nadrejenih. Minister določa planiranje in opremljanje, vrsto oborožitve in druge vojaške opreme, ki jo uporablja vojska, organizacijo materialne in zdravstvene oskrbe, programe usposabljanja, vojaško strokovno literaturo, izdaja strokovna navodila in ureja druga upravna in strokovna vprašanja organizacije ter dela vojske. Minister po predhodnem mnenju predsednika republike določa generalštabu praviloma letne usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo vojske« (ZObr, 42. člen).

Iz pregleda normativne pravne ureditve procesa vodenja Slovenske vojske lahko pritrdimo Žabkarjevo (2003, str. 199) trditev: »V žarišču teorije vodenja in poveljevanja so po eni strani procesi sprejemanja odločitev, načrtovanja, organiziranja, koordiniranja izvajanja in nadzora nad potekom izvajanja, po drugi struktura poveljstev in štabov, ki zagotavlja, da omenjeni procesi lahko čim uspešneje potekajo, po tretji pa bojni dokumenti, kot so direktive, navodila, povelja, odločitve in ukazi.«

»Kompleksnost obrambnega sistema in oboroženih sil opredeljuje, da imata vodenje in poveljevanje sicer skupno podlago v celotnih oboroženih silah, a se dokaj razlikujeta v številnih podrobnostih, ko gre za procese na različnih hierarhičnih ravneh vojaškega sistema, kot je npr. med obrambnimi ministrstvi in generalštabi oziroma na ravni obrambnih ministrstev, medvejnih (»združenih«) generalštabov, generalštabov posameznih vej oboroženih sil (kopenske vojske, vojne mornarice, vojnega letalstva in zračne obrambe), vojaških znanstvenoraziskovalnih inštitutov ali pa zalednih ustanov ter enot strateškega, operativnega ali taktičnega nivoja« (Žabkar, 2003, str. 199).

2.3 VOJAŠKO VODITELJSTVO

»Vojaško voditeljstvo je proces vplivanja na ljudi z zagotavljanjem namena, smeri in motivacije, med opravljanjem nalog in izboljševanjem organizacije« (FM 6–22, 2006, str. 1-2).

»Voditeljstvo se v določeni točki še pomembneje loči od poveljevanja. Poveljniška avtoriteta oz. poveljniški odnos obstaja in se izvaja samo po liniji poveljevanja navzdol in posledično navzgor. Poveljevanje se izvaja vertikalno. Voditeljstvo pa, nasprotno, ni omejeno s formalno avtoriteto. Posameznik, ki je sposoben in motiviran, ne glede na to, kje se nahaja v liniji poveljevanja, vpliva na svoje kolege, podrejene in celo nadrejene. Voditeljstvo je vertikalno in horizontalno. Tako lahko poveljnik čete s svojim delom, zgledom, strokovnostjo, značajem itd. vpliva na boljše delo svojih podrejenih, drugih poveljnikov čet, štaba in tudi poveljnika bataljona. Še več, v specifičnih, kritičnih in posebnih primerih se lahko kot voditelji izkažejo tudi pripadniki Slovenske vojske, ki sploh niso na poveljniških dolžnostih, kar pomeni, da za voditelja ni obvezen predpogoj položaj poveljnika. Formalni položaj in čin sta poveljniku v pomoč pri izvajanju nalog in poslanstva enote, morata pa biti dopolnjena in nadgrajena z osebnimi kvaliteta in veščinami« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 8–9).

»Voditeljstvo se lahko razdeli na vertikalno voditeljstvo (ali tradicionalno hierarhično voditeljstvo) in horizontalno voditeljstvo (ali timsko delo). Vertikalno voditeljstvo se lahko še naprej deli na »voditi dol« in »voditi gor«, v katerem nadrejeni (oziroma voditelji) pomagajo podrejenim (oziroma sledilcem) prevzeti večji del bremena voditeljstva, medtem ko podrejeni prevzemajo odgovornost za prenašanje nujnih informacij navzgor po liniji vodenja in poveljevanja in za nemotenje nadrejenih z odločitvami, ki se lahko naredijo na nižjih nivojih poveljevanja« (Newsome, 2007, str. 68).

»Kljub veliko načinom, kako je bilo voditeljstvo konceptualizirano, so lahko naslednje komponente identificirane kot bistvene za fenomen voditeljstva:

- voditeljstvo je proces,
- voditeljstvo vsebuje vplivanje,
- voditeljstvo nastane v skupini in
- voditeljstvo vsebuje doseganje cilja.

Na osnovi teh komponent je definicija voditeljstva naslednja: »Voditeljstvo je proces, pri katerem posameznik vpliva na skupino posameznikov, da bi dosegli skupni cilj« (Northouse, 2004, str. 3).

»Temeljna naloga poveljnika je obvladovanje organizacije, obvladovanje organizacije pa je obvladovanje ljudi v organizaciji, vodenje. Vodenje je lahko osebno, neposredno (direktno), praviloma sprotno, kratkoročno – s spodbujanjem in zadrževanjem, usmerjanjem, napotki, nasveti ipd.; vodenje je lahko posredno (organizacijsko), praviloma – bodisi sprotno preko drugih ljudi v organizaciji, največkrat v hierarhiji, bodisi bolj trajno (strateško) z urejenostjo – s postavljanjem pravil delovanja, spodbud in prepovedi« (Tavčar in Zabukovec, 2008, str. 82).

Ločimo tri ravni vojaškega voditeljstva:

- direktna,
- organizacijska in
- strateška.

»Ne glede na čin ali razred ne moremo vedeti, na kateri ravni deluje voditelj. Štabni vodnik je lahko na položaju vodnega podčastnika in takrat deluje na direktni ravni vojaškega voditeljstva. Neki drug štabni vodnik pa je lahko aktiven v enem od sektorjev štaba brigade in s svojim delom neposredno vpliva na odločitve poveljnika brigade. Tukaj štabni vodnik deluje na organizacijski ravni. Vsi poveljniki in voditelji pa zmeraj delujejo na direktni ravni, saj vedno vplivajo na tiste, s katerimi so v vsakodnevnem neposrednem stiku. Kljub temu ni nujno, da uvrščenost v organizacijsko strukturo opredeljuje raven delovanja voditelja. Četudi nekdo deluje v štabu brigade, to ne pomeni, da je na organizacijski ravni voditeljstva. Samo če je položaj, ki ga zaseda, dovolj pomemben in če sodeluje v organizacijsko pomembnih procesih, lahko rečemo, da deluje na organizacijski ali strateški ravni. Nekdo, ki vodi evidenco porabe goriva v brigadi, vsekakor ne deluje na organizacijski ravni voditeljstva. S svojim zgledom lahko deluje na direktni ravni, njegova dejanja pa niso odločilnega pomena in nimajo pomembnih posledic za delovanje brigade. Odgovornost in intenzivnost vpliva sta tisti, ki določata raven delovanja voditelja« (Mahmutović, 2011, str. 26).

»**Direktna raven** – voditeljstvo na direktni ravni izvajajo ljudje, ki so vsak dan v neposrednem stiku. To je voditeljstvo »iz oči v oči«. Direktna raven je v enotah do

ravni bataljona, kjer so ljudje v vsakodnevnem stiku in vplivajo neposredno drug na drugega. Koncept voditeljstva v SV je direktno raven opredelil do enot ravni čete. Večina ljudi se med seboj zelo dobro pozna, oblikovani so timi in skupine, v medsebojnih odnosih je veliko dinamike in medsebojno vplivanje je zelo močno. Direktni voditelji delujejo v znanih odnosih in so zelo blizu dogajanja. Največkrat lahko pravočasno ukrepajo in neposredno spremljajo oziroma nadzirajo dogodke. Tudi v višjih enotah in poveljstvih voditelji delujejo na direktni ravni. Čeprav delujejo na organizacijski ali strateški ravni, pa so v odnosu do svojega ožjega osebja zelo neposredni. V vsakodnevnem stiku z njimi delujejo na direktni ravni voditeljstva« (Mahmutović, 2011, str. 26).

»**Organizacijska raven** – voditeljstvo na organizacijski ravni se izvaja v enotah od brigade navzgor (v SV od bataljona navzgor). Poveljniki vplivajo na podrejene enote in posameznike direktno in prek svojih štabov, namestnikov in pomočnikov. Voditeljstvo na organizacijski ravni se izvaja pri nekaj sto do nekaj tisoč ljudi. Voditelji imajo tako posreden vpliv na veliko število ljudi. Veliko število podrejenih ravni voditeljem otežuje neposreden vpogled v aktivnosti in rezultate. Zato vodijo enote prek svojih štabov, prek vzpostavljanja organizacijske klime in zaupanja v svoje podrejene poveljnike. Veščine, ki jih mora obvladovati voditelj na organizacijski ravni, se razlikujejo od tistih na direktni v stopnji, nikakor pa ne v vrsti. Uporabljati morajo iste veščine, vendar so razmere delovanja bolj negotove, več je podrejenih, več je nalog in posledice delovanja so bolj nepredvidljive. Ker so poveljniki malokrat osebno prisotni v podrejenih enotah, morajo te svoje redke obiske izkoristiti za dober in jasen vpogled v njihovo delo. Preveriti morajo, ali so enote razumele njegovo namero, kakšne težave imajo pri svojem delu ali potrebujejo pomoč ipd.« (Mahmutović, 2011, str. 26).

»**Strateška raven** – voditeljstvo na strateški ravni se izvaja na najvišjih ravneh vojaških struktur in tistih civilnih delih oblasti, ki neposredno vplivajo na več tisoč pripadnikov ali celotno vojaško organizacijo. Voditelji se na tej ravni spoprijemajo z negotovostjo razmer, dvoumnostjo in nestanovitnim okoljem delovanja. Na tej ravni se sprejemajo najpomembnejše odločitve, ki imajo dolgoročne posledice za velik del ali celotno obrambno vojaško strukturo. Voditelji na strateški ravni so misleci, bojevniki in vojaško-politični strokovnjaki na najvišji ravni vojske. Nekateri delujejo v državni upravi doma, nekateri delajo v strateških okoljih po svetu. Simultano vzdržujejo kulturo vojske, so vizionarji njene prihodnosti, predstavljajo to vizijo najširšemu poslušalstvu in osebno vodijo spremembe. Voditelji na strateški ravni največkrat nimajo možnosti neposredno z istega položaja videti posledic svojih odločitev, saj njihove ideje in delovanje obrodijo sadove čez več let. Pri svojem delovanju uporabljajo znanja in veščine, ki so jih pridobili v dolgem obdobju vojaškega življenja, na svojo neposredno okolico in osebe pa vplivajo na direktni ravni« (Mahmutović, 2011, str. 27).

Stile voditeljstva lahko razdelimo na štiri kategorije (Northouse, 2004, str. 89–90):

- *visoko direktivni – nizko suportivni stil* vodenja ali enostavno direktivni stil vodenja. Pri tem stilu voditelj fokusira svojo komunikacijo na doseg cilja in porabi zelo malo časa za suport oziroma podporo podrejenih. Druga kategorija se imenuje mentorski stil vodenja;
- *visoko direktivni – visoko suportivni stil*. Pri tem pristopu voditelj fokusira svojo komunikacijo na oboje, na doseg cilja in na socialno emotivne potrebe podrejenih. Mentorski stil je podaljšek direktivnega stila vodenja. Tretja kategorija zajema suportivni pristop, ki zahteva od voditelja, da uporabi visoko suportivni – nizko direktivni stil vodenja;
- *visoko suportivni – nizko direktivni stil* vodenja. Pri tem se voditelj ne fokusira samo na cilj, ampak uporabi suportivno vodenje, da iz podrejenih izvabi vse veščine, ki pripomorejo k zaključitvi naloge;
- *nizko suportivni – nizko direktivni* ali tako imenovani delegatski stil vodenja. Pri tem pristopu voditelj daje manj nalog in socialnega supporta ter s tem daje podrejenim zaupanje in motivacijo v razmerju do naloge.

»Za vojaško voditeljstvo je pomembno, katere osebnostne lastnosti imajo vojaški voditelji, s katerimi veščinami in znanjem vojaški voditelji razpolagajo ter na kakšen način vodijo. Kakovost vojaškega voditeljstva je neposredno povezana s kompetentnostjo, kar omogoča uspešno in učinkovito doseganje ciljev. Pri tem gre za kompetence oziroma kompetentnost vojaškega voditelja. Kompetence so notranja značilnost posameznika, ki mu omogoča takšno izrabo znanj, spretnosti, izkušenj ter osebnostnih in vedenjskih značilnosti, da s svojim vedenjem lahko dosega cilje. Kompetence torej predstavljajo splet dejavnikov, ki so med seboj v stalni interakciji. Med te dejavnike prištevamo predvsem znanje, veščine in spretnosti, osebnostne in vedenjske značilnosti, prepričanja, motive, vrednote in samopodobo« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 14).

»Besede, ki so od nekdanj označevale vojaško voditeljstvo, so **biti – znati – delati**. Vojaško voditeljstvo se začne z **biti** – vrednote in atributi, ki oblikujejo karakter. Predstavljamo si jih kot notranje in opredeljene kvalitete, ki jih posedujemo ves čas. Te opredeljene kvalitete, tvorijo identiteto voditelja. Vrednote in atributi so enaki za vse voditelje, ne glede na pozicijo, čeprav so z izkušnjami in prevzemom položaja večje odgovornosti izboljšani. Na primer, prvi podčastnik enote z bojnimi izkušnjami ima lahko globlje razumevanje služenja domovini in osebnega poguma kot nov vojak. Znanje, ki ga morajo voditelji uporabljati pri vodenju, je tisto, kar **znajo**. Voditeljstvo zahteva znanje o taktiki, tehničnih sistemih, organizaciji, upravljanju z viri ter tendencami in potrebami ljudi. Znanje oblikuje voditeljevo identiteto, katera se še krepi z njegovimi dejanji. Medtem ko sta karakter in znanje potrebna, pa sama po sebi nista dovolj. Voditelji ne morejo biti učinkoviti, dokler ne dodajo svojega znanja. Tisto, kar voditelji **delajo** oziroma njihova dejanja, so direktno vezana na vplivanje, ki ga imajo na druge in na nalogo. Kar se tiče znanja, pa se voditelji naučijo več, če

delajo na različnih položajih. Novi izzivi, s katerimi se soočajo voditelji, vojska in država, narekujejo prilagajanje pri tem, kako vojska izobražuje, uri in razvija svoje vojaško in civilno voditeljstvo. Poslanstvo vojske je bojevanje in zmaga vojn, z zagotavljanjem takojšnje in trajne dominanc na tleh v celotnem spektru konfliktov in v podporo vojaškim poveljnikom. V določenem smislu morajo biti vsi vojaški voditelji bojevniki, ne glede na službo, rod, spol, status ali komponento. Vsi služijo skupnemu namenu – zaščiti naroda in doseganju ciljev organizacije. To pa počno skozi vplivanje na ljudi ter zagotavljanje namena, smeri in motivacije« (FM 6–22, 2006, str. 1-1).

Intelektualne lastnosti	Značajske lastnosti	Vodstvene lastnosti	Osebnostne lastnosti
Znanje	Psihična vzdržljivost	Avtoriteta	Življenjske izkušnje
Inteligenca	Poštenost	Vodstvene sposobnosti	Starost
Hitrost razmišljanja	Marljivost	Sposobnost motiviranja	Spol
Intuicija	Pogum	Sposobnost reševanja problemov	Zakonski stan
Strokovno tehnična izobrazba	Vestnost	Sposobnost planiranja in organiziranja	Fizična vzdržljivost
Ustvarjalnost in domišljija	Motivacija	Izobrazba za vodenje	Nastop
Razsodnost	Samozavest	Sposobnost odločanja	Iniciativnost
Povezovalno razmišljanje	Etičnost	Komunikativnost	Agilnost

*Tabela 1: Značajske lastnosti voditelja
(Vir: Duh in Kajzer 2002, str. 56–58)*

»Vojaški vodje in poveljniki morajo vzbujati zaupanje, ki bo pomagalo posamezniku, da bo preživel. Poleg tega se morajo zavedati, da je poveljnik pogosto tisti, ki odloča o vojakovem preživetju v vojni. Morala pozitivno učinkuje na izvajanje neke dejavnosti. Vsak odnos med moralo in izvajanjem je recipročen. Kompetentno izvajanje ima lahko pozitiven učinek na moralo« (Arnejčič, 2008, str. 292).

Definitivno je pravi voditelj tisti, ki svojih ljudi ne vodi samo na osnovi svojega položaja in čina, ampak tudi neformalno. Se pravi, posebej voditeljeve lastnosti in

jih tudi udejanja, tako da ga njegovi podrejeni hočejo slediti, ker v njem zares vidijo voditelja.

»Voditelj je odgovoren, da vpliva na učenje visokih moralno etičnih vrednot v enoti. Začne z dnevom, ko prevzame poveljevanje, in nadaljuje skozi ves čas svojega poveljevanja enoti. Dolžan je, da vojakom vcepi moralni kompas, ki jih vodi v pravilno etično delovanje, še preden so prvič izpostavljeni pritisku bojevanja« (Puckett, 2007, str. 112).

»Biti voditelj je danes težje kot kdajkoli prej, ker so potrebe po procesiranju informacij in odločitvah vsako leto bolj zahtevne (z drugimi besedami, dostop do informacij in odločanje je hitrejše kot kdajkoli prej), posledice, iz katerih se je nekdanj bilo lahko rešiti, pa v današnjem okolju smrtonosne« (Crandall, 2007, str. 5).

»Eno od bistev vojske je, da če hočeš biti dober voditelj, moraš imeti svoje vojake rad, hkrati pa moraš biti v vsakem trenutku sposoben dati ukaz, ki bi lahko pomenil tudi njihovo smrt. Paradoks vojne je, da tisti voditelji, ki so svoje vojake pripravljene najbolj izpostaviti nevarnosti, so največkrat tudi tisti, ki so jih najbolj sposobni zaščititi in ti bodo v boju najverjetneje tudi zmagali« (Grossman, 1995, str. 168).

»Voditeljstvo ostaja eno najbolj zapletenih umetnosti in kljub vsem trikom, ki naj bi ga delali uporabnega, bo tako tudi ostalo. Dokler ne vemo točno, kaj žene može, da se na besedo drugega moža dvignejo iz bojnega jarka in gredo naprej, kljub temu da zrejo smrti v oči, bo voditeljstvo ostalo eno najvišjih in najbolj izmikajočih se kvalitet. Ostalo bo umetnost« (Stokesbury v Taylor in Rosenbach, 2005, str. 37).

Strinjam se z Arnejčičem (2008, str. 292), ki pravi, da je poveljnik tisti, ki največkrat odloča o vojakovem preživetju v vojni in da morala pozitivno učinkuje in močno vpliva na vsako njihovo aktivnost. To je v praksi več kot očitno. Zagovarjal bi tudi Puckettovo (2007, str. 112) izjavo, da je voditelj odgovoren za učenje in izvajanje moralno etičnih vrednot v enoti skozi ves čas svojega vodenja. Tukaj pa ne smemo pozabiti na učenje etičnih vrednot že takoj na začetku, ko vojak pride v vojsko in začne osnovno usposabljanje, ne pa šele, ko pride v bojno enoto in dobi določenega nadrejenega v oddelku. To učenje se mora konstantno nadaljevati na vseh nivojih in skozi vso kariero vojaka. Pri Grossmanu pa vidimo, da se mora voditelj poleg visokih etičnih norm, ne glede na to, kako rad ima svoje vojake, še vedno zavedati, da je njegova primarna stvar opraviti nalogo. Seveda pa dodajam, da mora narediti vse, kar je v njegovi moči, da bi vojaki pri tem ostali živi.²

² Mislim, da mora dober voditelj skombinirati toliko stilov vodenja, kolikor različnih karakterjev ima v enoti, če hoče, da bo njegovo vodenje učinkovito. Voditi s primerom je najbolj pomemben princip voditeljstva. Način, kako se vede in deluje vsak dan, bo imel večji vpliv na podrejene kot kakršnakoli beseda. Karakter podrejenih se gradi tako, da delujemo na način, na katerega želimo, da delujejo oni. Da nekdo vodi ljudi v boju, rabi neko podlago, iz katere izhajata motivacija in volja za tako početje. To

3 OPREDELITEV ETIKE V VOJAŠKEM OKOLJU

Najzgodnejši etični sistemi v zgodovini so verski. Ljudje so od nekdaj hoteli ustreči bogovom, da bi jim dajali bogat pridelek in zdrave otroke. Čeprav bi bila dejanja, ki so jih počeli včasih, danes označena za hudo neetična, saj so žrtvovali živali in celo ljudi, so imeli žrtvovanja in rituale za visoko moralne.

»Etika je vso zgodovino veljala za najpomembnejši izdelek filozofije. Človek se je namreč vedno zavedal pomena svojih praktičnih odločitev in je zato razmišljal o tem, kako naj usmerja svoje delovanje. Ne le filozofija, vsa kultura, religija, umetnost, filozofija in znanost ohranja človekovo izkušnjo, s katero naj človek razrešuje praktična vprašanja svojega življenja« (Juhant, 2009, str. 13).

»Etiko opredeljujemo kot seznam načel, opredeljenih v obliki kodeksov, ki učinkujejo kot vodilo ravnanja – razlikovanje sprejemljivega in nesprejemljivega v določeni družbi« (Brejc, 2002, str. 74).

»Etika je lahko razumljena kot splošno teoretično in racionalno utemeljevanje moralnosti. Je filozofska panoga, ki se ne ukvarja toliko s posamičnimi normami in življenjskimi navodili, temveč je filozofsko razmišljanje o sami moralnosti, o tem, kaj je človek, da je tako neogibno moralno bitje, in čemu naj bo zavezan pri svojih moralnih presojah in odločitvah. V ožjem smislu je etika torej filozofsko razpravljanje o pojavu moralnosti ter o njegovih temeljih in smislih. Središčna vprašanja etike so: kaj je dobro, kaj moram narediti, kakšen človek naj bom in kakšen ne smem biti. Kakšne vrline moram imeti, da sem dober? Dati odgovore na ta vprašanje zajema samo polovico dela etikov. Druga polovica je težja. Obrazložiti, opravičiti svoje odgovore na ta vsakodnevna pomembna vprašanja. Potemtakem izraz označuje tisto bolj izvirno človekovo moralno zavest, da ni vseeno, kako živimo in delamo. To je najsplošnejša zavest, da dolžnosti in obveznosti so. Kot uporabna filozofska veda poskuša etika najti odgovore na vprašanja, kako naj človek kot moralno bitje z zavedanjem o 'prav' in 'narobe', o 'dobrem' in 'zlu' deluje v družbi, v odnosu do soljudi, okolja, v katerem biva, in predvsem v odnosu do samega sebe. Filozofi in religiozni učenjaki so različno odgovarjali na ta vprašanja, zato znotraj etike obstaja množica različnih rešitev« (<http://sl.wikipedia.org/wiki/Etika>).

»V našem času nam je jasna moralna zavest še posebej potrebna. Danes namreč radi poudarjamo človekovo svobodo, s tem pa tudi dejstvo, da mora človek ravnati po svoji osebni in odgovorni izbiri. Sam se mora odločiti, kako naj v danem primeru

podlago pa predstavljajo osebne in vojaške vrednote, iz katerih izhajata značaj in samodisciplina, ki ustvarja motivacijo za vztrajanje. Biti voditelj je naporno in zato je potrebnih več let izkušenj. Kot sem omenil že prej, se da vodenja naučiti, definitivno pa dobrim voditeljem pomagajo tudi prirojene lastnosti njihovega značaja. Na koncu pa seveda ne pozabimo na etičnost. Etika ima pri vodenju izjemen pomen. Kdor ni etična osebnost, kdor ne premore moralnih vrednot, ne more biti pravi voditelj.

ukrepa, ravna in živi. Vedno teže se namreč izogne bremenu osebne odločitve. Kritični smo in nobena avtoriteta, niti avtoriteta tradicije nam ne zadošča. Tudi na javno mnenje se ne moremo zanesti. Če torej nočemo obtičati v splošnem moralnem skepticizmu, agnosticizmu in relativizmu, ki pravi, da ni nobeno življenjsko navodilo absolutno in zanesljivo in da si lahko zato moralo po svoje krojimo, si moramo ustvariti osebno moralno stališče« (Stres, 1999, str. 5).

»Etika je tista veda filozofije, ki se primarno ukvarja s teoretskim pojasnjevanjem in kritičnim ocenjevanjem fenomena morale, to je z raziskovanjem izvora človeške moralnosti, kriterijem moralnega vrednotenja in razumevanja smotrov, namenov, ciljev, skratka smisla moralnega značaja, obnašanja, delovanja ter samozavedanja, tako posameznikov kot tudi širših družbenih skupnosti (družin, organizacij, narodov, nacij ...). Etika je potemtakem vedno neke vrste nauk o sprejemljivem načinu skupnega življenja v njihovem npravnem bivališču« (Jelovac, 2000, str. 81–82).

»Etika oblikuje človeškost. Človek, ki spoštuje načela človeškega dostojanstva, je etični človek. Tega pa ne more uresničiti sam, pač pa le ob sodelovanju z drugimi, zato je etika utemeljena na vzajemnem delovanju ljudi oziroma na sodelovanju vseh vpletenih, tj. vseh nas, ki se nas tiče človeškost. Končni namen vseh teh prizadevanj je človekova srečnost, osvoboditev, odrešenje, umirjenje (nirvana), blaženost. /.../« (Juhant, 2009, str. 12).

»Moralna vprašanja so postala izjemno pereča v našem času. Ljudje vedno več znamo in zmoremo. Posledice naših dejanj so vedno bolj nepredvidljive. Zato se toliko bolj neogibno postavlja vprašanje, kaj od vsega tega, kar moremo, tudi smemo narediti« (Stres, 1999, str. 8).

»Nekateri ljudje menijo, da etika v realnem svetu ni uporabna, saj jo razumejo kot sistem kratkih in preprostih pravil, kot so »ne laži«, »ne kradi« in »ne ubijaj«. Ne preseneča torej, da so tisti, ki na etiko gledajo tako, prepričani, da etika ni kos zapletenosti življenja. V nenavadnih situacijah si pridejo preprosta pravila navzkriž; in tudi tedaj, ko ni tako, ima lahko sledenje pravilu katastrofalne posledice. Običajno je laganje res zgrešeno, toda če živite v nacistični Nemčiji in vas obišče gestapo, ki išče Jude, bi bilo nedvomno prav, če bi zanikali, da se na vašem podstrešju skriva judovska družina« (Singer, 2008, str. 14).

»Izraz etika pa označuje tisto bolj izvirno človekovo moralno zavest, da ni vseeno, kako živimo in delamo. To je najsplošnejša zavest, da dolžnosti in obveznosti so, ker se tega zavedamo, imamo etično držo. To splošno etično ozadje je izvir konkretnih moralnih zapovedi in norm« (Stres, 1999, str. 12).

»V voditeljstvu ima etika važno vlogo pri tem, kaj voditelj dela in kaj voditelj je. Vključena je v naravo voditeljev in njihovo virtuoznost. V vsaki situaciji, kjer pride do

odločanja, so etična vprašanja implicitno ali eksplicitno vpletena. Odločitve, ki jih voditelji sprejemajo, in način, kako se vedejo v dani situaciji, pa so odraz njihove etike« (Northouse, 2004, str. 302).

Osebnost se mi zdi samoumevna, da na našo etičnost vpliva kraj, kjer smo se rodili, z vsemi svojimi naravnimi vplivi ter družba s svojimi navadami in običaji. Vse to pa dopolni človek s svojim prirojenim značajem. Različni narodi imajo različna pojmovanja, kaj je etično in kaj ne. Če primerjamo ameriško-evropski in arabski del sveta, vidimo, da je dejanje, ki je za nas etično čisto sprejemljivo, lahko za njih velik greh, mogoče celo kaznivo dejanje in obratno, kar je za njih kaznivo, je lahko za nas čisto etično. In posledično, kar je za tisti konec sveta kaznivo, spet kaznujejo po svojih zakonih, ki pa so nam tuji in pogosto nemoralni. Iz navedenega lahko zaključim, da nas osnove etike naučijo starši, potem nas etičnega obnašanja uči šola, nekateri, ki smo imeli srečo, pa nam jo je močno dopolnila tudi vojska. Pozneje jo nadgrajujemo na podlagi naših izkušenj v življenju. Vendar če nekdo odrašča v neetičnem okolju, se zelo težko prilagodi normam etične družbe. Lahko rečemo, da je etika način, kako živimo, usmerja naše življenje na vseh ravneh, tako na poklicnem kot na družbenem, se pravi, ukvarja se z vrednotenjem in oblikovanjem medčloveških odnosov. Neke definicije etike ni. Etika je naše osebno prepričanje, kaj je prav in kaj ne, tako kot so nas učili in nas vzgajali. S svojimi okvirji nas usmerja, da delujemo v smislu dobrega in človeškega. Uči in zapoveduje nam, kako naj živimo, delamo in se obnašamo do drugih. Etika zahteva konstantno, vsakodnevno in neprekinjeno moralno odločanje pri dejanjih, tega pa ni vsak sposoben. Zato je etika nekaj tako cenjenega, tako posebnega.

3.1 VREDNOTE VOJAŠKE ORGANIZACIJE

Izhajam s stališča, da posameznik vstopi v vojsko z osebnimi vrednotami, ki so mu jih prenesli starši in ki jih je nadgradil z osebnimi izkušnjami. Ko pa priseže vojski, se zaveže, da bo spoštoval tudi vojaške vrednote, ki so sestavljene iz načel, principov, standardov in kvalitet.

»Vrednote so zakoreninjene v vsakem izmed nas tako, da zavestno sploh ne mislimo na njih, ko se odločamo. Pa vendar te vrednote vplivajo na skoraj vse odločitve, ki jih naredimo, od tega, kako porabimo resurse organizacije, do tega, kako vzgajamo svoje otroke. Ker so vrednote tako globoko zakoreninjene v našo podzavest, je za organizacijo nujno, da najde ljudi, ki njene vrednote že širijo ali pa so sposobni te vrednote skozi čas ponotranjiti« (Crandall, 2007, str. 86).

»Brez meril ni vrednot, brez vrednot pa ni morale« (Jelovac, 1997, str. 28).

»Kar je »moralno dobro«, je pravzaprav vrednota. Še več, moralnost sama je vrednota, je najvišja človekova vrednota« (Žabkar, 2003, str. 76).

»Vrednote so stanja, h katerim človek teži, jih povečuje in se jim zavestno približuje. Ta stanja človeka vodijo v njegovem okolju tako, da določajo, kaj v tem okolju je privlačno in kaj odbojno, hkrati tudi izražajo odnos med čustvenimi doživljanji in spoznavnimi kategorijami, kar pomeni, da vrednote, h katerim stremimo, v nas vzpodbujajo pozitivne čustvene reakcije in hkrati vplivajo na naša spoznanja v okolju« (Musek, 1993, str. 72).

Obstaja veliko definicij, ki označujejo vrednote, vendar na splošno lahko rečemo, da je vrednota za človeka nekaj, kar je zanj dragoceno in sveto. Tudi vojaške organizacije imajo sisteme vrednot, kateri pa ne smejo biti v nasprotju s civilnimi. Po navadi civilnega uporabijo za osnovo, katero potem vojaško nadgradijo z zgodovino vojske in vojaškimi tradicijami. Na splošno so standardne vojaške vrednote večne in so stalnica v vseh vojskah. Mednje spadajo domoljubje, lojalnost, čast, vojaška disciplina, poslušnost, izurjenost, zvestoba, pripravljenost za bojevanje, humano ravnanje z ujetniki in nesebična pomoč soborcu in državljanu. Vsak vojak ima tudi svoje vrednote posameznika, kot so spoštovanje, ponos, integriteta in osebni pogum. Vojska, kot organizacija, pa ima tudi vrednote, kot so vojaška kultura, vojaška dediščina, solidarnost, izobraževanje in usposabljanje. Čeprav so družbene vrednote osnova tudi za vojaške, se v marsičem razlikujejo. Na primer civilna družba zagovarja osebni dobiček, individualnost, zasebnost, medtem ko vojska zagovarja skromnost, domoljubje, disciplino in pripadnost skupini. V slovenskem vojaškem okolju prevladuje vrednota domoljubja.

»Človek ni gospodar svojih vrednot. Med vrednotami lahko izbira in celo mora izbirati. Med vrednotami se mora odločati, ne more pa odločiti, kaj je vrednota in kaj ni. Vrednote so neizčrpne. Vrednota pomeni najprej vse, kar je dobro za kakšen subjekt. Pri tem moramo upoštevati, da ne gre samo za kakšne stvari, čeprav nam beseda vrednota morda daje najprej misliti na kaj takega. Vrednote so lahko doživetja, lahko so dogodki, odnosi, stanja, ki jih doživljamo« (Stres, 1999, str. 82–83).

»Vrednote so duhovne in materialne dobrine, ki imajo veliko vrednost za posameznika, skupino, organizacijo in družbo. Pravica do lastnih vrednot sodi med temeljne človekove svoboščine« (Tavčar, 1997, str. 13).

Menim, da kakorkoli obračamo, se vse začne z vrednotami. Vrednote so prepričanja o tem, kaj je pozitivno, zaželeno in cenjeno. Vrednote vodijo in usmerjajo naše delovanje – tako osebna ravnanja posameznikov kot delovanje skupin in organizacij. Način, kako se voditelj vede, ko skrbi za svoje podrejene in izvajanje nalog, kaže na njegove vrednote. Ljudje smo izoblikovani glede na tisto, kar smo videli, česar smo

se naučili, koga vse smo v življenju srečali itn. Ko pa ljudje vstopijo v vojaško organizacijo, se morajo podrediti vrednotam, ki jih goji ta organizacija. Vrednote neke vojske so več kot samo sistem pravil. Vrednote vojske nam povedo, kakšni morajo biti njeni pripadniki vsak dan in ob vsaki priložnosti. Dajejo identiteto in temelj, na katerem se gradi vse drugo. Po mojih izkušnjah je povsem razumljivo in logično, da nobena vojska ne dovoli razprave glede svojih vrednot in jih zahteva od vseh svojih pripadnikov, v vseh situacijah.

V mednarodnem okolju slovenski vojaki sodelujejo z različnimi državami. Največji podpornik Slovenske vojske so ZDA. V njihovih oboroženih silah se je šolalo veliko pripadnikov Slovenske vojske, zato so se ob tem srečali tudi z njihovimi vrednotami, ki so zapisane v njihovih terenskih priročnikih (FM 22–100, 1999, str. 2-3) in katere v svoji skripti omenja Mahmutović (2011, str. 33):

»Loyalty – lojalnost, Duty – dolžnost, Respect – spoštovanje, Selfless Service – nesebično služenje, Honor – čast, Integrity – integriteta, Personal Courage – osebni pogum. Kot lahko vidimo, začetnice tvorijo akronim LDRSHIP. To je še en dokaz, kakšen pomen dajejo voditeljstvu.«

Tudi v Slovenski vojski so podobne vrednote, in sicer: domoljubje, predanost, lojalnost, tovarištvo, pogum in čast (Furlan idr., 2006, str. 17–19). V zadnjem času pa se jim pridružuje še odgovornost.

Če pogledamo oborožene sile Velike Britanije, prav tako ni pomembnih odstopanj, saj Britanci pri vojaških vrednotah govorijo o predanosti, pogumu, disciplini, integriteti, zvestobi in spoštovanju do drugih (http://www.army.mod.uk/documents/general/v_s_of_the_british_army.pdf).

Upoštevanje vrednot je bistvenega pomena za poveljujoče, zato vsak »poveljnik na podlagi vrednot krepí medsebojno zaupanje, spoštovanje in razumevanje. Osebo skrbi za ohranjanje bojne morale. Pozna podrejene in oni poznajo svojega poveljnika. Naloge enoti posreduje skladno z njenim poslanstvom in sposobnostmi ter pri tem ohranja sposobnost doseganja rezultatov. Pripadniki enote vedo, kakšna je njihova vloga pri uresničevanju poslanstva enote« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 8).

»Predvsem od vojakov država in njeni državljani pričakujemo zgled, doseganje ciljev, ki temeljijo na pravni, vojaški, moralni, etični in vrednotni podstati, kamor spada vse, kar se pri posameznikih prepoznava kot dobro, pošteno, vestno, enakopravno, prijazno, zrelo, preudarno, nepodkupljivo, pregledno, nediskriminatorno, prizadevno, lojalno, moralno, pogumno, domoljubno, zakonito, strokovno in etično. Za doseganje naštetega pa so predvsem in najprej potrebni

zadostna stopnja kritične zavesti posameznikov, hotenje po dobrem in spoznanje, da je vse to tudi potrebno« (Fedran, 2012, str. 28).

3.2 VOJAŠKO ETIČNO VODITELJSTVO

Pri vojaškem etičnem voditeljstvu je treba izhajati, da voditelji na vseh nivojih dajejo etični vzgled svojim podrejenim in imajo močan vpliv na to, kako se njihovi podrejeni obnašajo in delujejo. Etično voditeljstvo je ena izmed bolj pomembnih komponent voditeljstva. Etično vodenje v vojski je ne samo zaželeno, ampak ima eno od glavnih vlog pri procesu odločanja. Voditelji so vzorniki za vojake, ki jih v svojem vedenju posnemajo. Etično vodenje sega vse do zadnjega vojaka in ima vpliv tudi na dva ali tri nivoje nižje.³

»Vsi vemo, da popolno upoštevanje zakonov o bojevanju ni vedno lahko, še posebej v zmedu in žaru borbe. Na primer, vojak je lahko ekstremno jezen in razburjen, ker je njegova enota imela precej žrtev, toda nikoli ne sme delovati v smislu povračilnih ukrepov ali maščevanja, ki bi kršili zakone bojevanja« (Guidebook for Marines, 1990, str. 45).

»Častno postopanje ene strani v vojni lahko spodbudi tudi drugo stran, da ravna enako, prav tako kot so lahko zločini ene strani povod za barbarsko postopanje druge strani« (Nikezić, 2004, str. 170).

»Slabo razumljeni ukazi od nadrejenega poveljstva so včasih lahko razlog, zakaj podrejeni včasih presežejo meje, ki so v okviru legalnega, v prepričanju, da delajo, kar jim veleva dolžnost dela. Nič ni bolj nevarnega iz etične perspektive in nič ne more narediti več škode ugledu vojske in njenih nalog. Če so legalne meje pod vprašajem, vse udeležene, ne glede na čin, vežejo vojaške vrednote, da nekaj ukrenejo. Vojaški voditelji so odgovorni za razumevanje ukazov, pravil in predpisov in so dolžni zahtevati razjasnitev ukazov, ki bi lahko vodila v kriminalno razlago ali zlorabo. Navsezadnje pa so voditelji tisti, ki morajo sprejeti posledice svojih dejanj« (FM 6–22, 2006, str. 4–15).

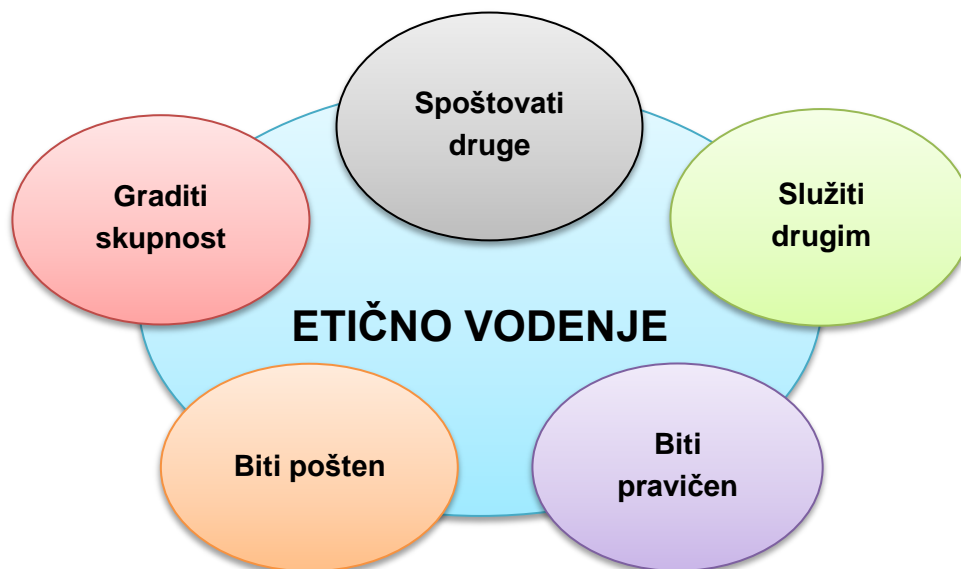
»Velik izziv za poveljnika, ki vodi vojne operacije, mora biti, kako zmanjšati ljudske žrtve in se izogniti velikemu materialnemu uničenju, kako zaščititi civiliste in omogočiti humanitarno pomoč in na ta način povečati prag etičnosti bojevanja« (Nikezić, 2004, str. 169).

³ Ko govorim o nivojih, imam v mislih nivoje vojaške hierarhije. Če poveljnik čete vodi s primerom, to pozitivno vpliva tudi na poveljnike oddelkov v četi oziroma na same vojake, ne samo na poveljnike vodov, ki so po vojaški hierarhiji njegovi neposredno podrejeni.

»Za začetek povezovanja in prepletanja vojne in prava štejemo pozni srednji vek, v katerem so temeljna vojaška pravila jasnejša in ga je bilo treba upoštevati tako pri načrtovanju kot pri izvajanju vojaških aktivnosti« (Jakelj, Španič, Pšeničnik in Marinko-Čeh, 2010, str. 105).

»Pri mednarodnem humanitarnem pravu gre za vsa pravila in načela mednarodnega pogodbenega in običajnega prava, ki urejajo ravnanje posameznikov, z namenom zmanjšati trpljenje ljudi in škodo na objektih in okolju v času oboroženih spopadov« (Sancin, Švarc in Ambrož, 2009, str. 53).

»Posebej je urejena v tem okviru odgovornost vojaških poveljnikov. Poveljnik je osebno odgovoren za kršitev teh določb, če je vedel, ali bi glede na svoj položaj moral vedeti (linija poveljevanja in subordinacije, disciplinska odgovornost, nadzorstvena odgovornost, poročanje), da njemu podrejene ali druge enote in posamezniki kršijo ta pravila ali pripravljajo take kršitve, vendar pa v času, ko bi se to še lahko preprečilo, ne ukrepa. Prav tako je odgovoren poveljnik, ki izve, da so bila kršena pravila Mednarodnega humanitarnega prava, pa ne uvede zoper kršilce disciplinskega postopka ali ne prijavi storilcev kaznivih dejanj s tega področja pristojnim oblastem« (Jakelj idr., 2010, str. 122).

Slika 1: Principi etičnega vodenja
(Vir: Northouse, 2004, str. 311⁴)

Pri vsakem vojaškem spopadu se poveljujoči in vojaki srečujejo z vojaškimi ujetniki, zato se ravno na tem področju najbolj kažejo vrednote določene vojaške organizacije. Moje osebno mnenje je, če usmrtimo vojaške ujetnike, namesto da bi z

⁴ Seveda je jasno, da če hoče voditelj delovati etično, mora v prvi vrsti druge ljudi oziroma svoje podrejene spoštovati, biti do njih pošten in pravičen, jim služiti kot primer oziroma za njih tudi poskrbeti ter graditi skupinski duh, kot vidimo na Sliki 1.

njimi ravnali po ženevskih konvencijah, ta vzorec obnašanja povzamejo tudi naši podrejeni. Poleg tega pa lahko s tem dejanjem sprožimo čustveno reakcijo pri nasprotni strani in besno, neustavljivo željo po maščevanju. S takim dejanjem smo škodili ne samo sovražniku, ampak tudi našim enotam, ker smo jih posledično, v primeru da jih sovražnik zajame, zelo verjetno obsodili na smrt.

4 KODEKS VOJAŠKE ETIKE V SLOVENSKEM VOJAŠKEM OKOLJU

Etični kodeksi vsebujejo določena osnovna izhodišča, kot so pravičnost, pravilnost, neškodljivost, javna korist pred osebno itn. Opisujejo splošno sprejeta pravila in vrednote, ki naj bi jih spoštovali in uporabljali vsi zaposleni v organizaciji ali družbi s tem sprejetim etičnim kodeksom.

»Etični kodeks je sistematično zbrana ter jasno formulirana množica ocen, meril, vodil ter norm, ki veljajo za praktična pravila pravilnega obnašanja posameznikov oz. vzorec vzornega vedenja in delovanja v določeni skupini« (Kalacun, 2001, str. 10).

»Danes vrednote, vrline in kreposti, kot so dobrot, človeškost, prijaznost, moralnost, poštenost, prizadevnost, neoporečnost, skladnost, nepristranskost, enakost ipd., pravzaprav kar same kličejo po priznavanju vrednotnega sistema, ki je nujni pogoj za obstoj in delovanje posameznikov in organizacije oziroma celotne sodobne družbe. Javna uprava in vojska iz tega nista izvzeti – ravno nasprotno. V javni upravi in vojski imajo vrednote pomembno vlogo, gre tudi za javni interes, ki je v ospredju in je pred zasebnim. Tu naj bi bila ločnica med javnim in zasebnim jasno začrtana, državljani pričakujejo, da bodo procesi javnega upravljanja ob upoštevanju pravnih predpisov in pravnih pravil potekali ob najvišji stopnji moralnega odločanja, etičnega presojanja ter upoštevanja vrednotne podstat. Na podlagi navedenega je za njuno delovanje pomembno, da zaposleni (resnično) opravljajo svoje naloge na podlagi ustave, zakonov, izvršilnih in splošnih pravnih predpisov, predpisanih vojaških, etičnih in drugih pravil, zaradi česar (naj) ne bi prihajalo do nelegitimnih, nezakonitih ali protipravnih dejanj, zlorab pravnih predpisov in drugih podobnih kršitev na delovnem mestu« (Fedran, 2012, str. 14).

»Danes imenujemo kodeks vsako zbirko predpisov, ki določa ravnanje določene skupine. Etični kodeksi so praviloma pisani kot zbirka vodilnih vrednot z opisano obveznostjo in načinom njihovega uresničevanja, na koncu pa so navedene moralne sankcije. Kodeksi niso pravni akti in k njim posameznik pristopa prostovoljno. Njihova veljavnost se dokazuje znotraj določene družbene skupnosti z uresničevanjem zapisanih vrednot in moralno sankcijo, na primer s prezirom,

obsojanjem, spodbuditvijo kesanja ali izločitvijo iz skupnosti. Posledica moralnih sankcij, zapisanih v kodeksih, je posameznikovo kesanje in občutek krivde. Moralna krivda je posledica namerne, zavestne, bolj ali manj prostovoljne kršitve določene npravstvene zapovedi ali norme. Notranja sankcija krivde je občutenje slabe vesti, če oseba seveda ni brez moralnega čuta oziroma ni brezvestna. Krivda je sprejemanje subjektivne odgovornosti, kar pozna tudi kazenska zakonodaja. S kodeksi določamo vsebino profesionalne etike, ki jo moramo usmerjati predvsem v uresničevanje vrednot, kot so vest, svoboda, odgovornost in dolžnost. To je vse, kar določa posameznikov odnos do izbrane skupnosti in dela v njej« (Vešnar, 2007, str. 95).

»Kodeksi vedenja so oblikovani na področjih, na katerih delo zahteva posebej izurjene profesionalce, ki so zavezani k določenemu načinu ravnanja ter upoštevanju moralno etičnih norm. Mednje spadajo zdravniki, novinarji, odvetniki, pedagoški in socialni delavci, vojaki ter še nekateri drugi. V kodeksu so zapisane vrednote, ki jih uresničujejo pripadniki določenega poklica, načela, ki usmerjajo ravnanje, medsebojne odnose in odnose z osebami, ki jih obravnavajo (stranke, pacienti, podrejeni, učenci ter drugi) in zahteve, ki naj bi jih poleg dobre strokovne usposobljenosti izpolnjeval vsak član določene profesije. Ravnanje in vedenje skladno s pravili kodeksa zagotavljata strokovno korektno opravljanje poklica, spodbujata razvoj pričakovanih osebnostnih in strokovnih lastnosti profesionalcev, zagotavljata korektne medsebojne odnose in kakovostno izpolnjevanje poslanstva v določenem poklicu. Vsebine kodeksov se med seboj razlikujejo, vendar največji del pravil izhaja iz etičnih načel in moralnih norm določenega okolja ter mednarodno veljavnih konvencij (o človekovih pravicah na primer), del pravil vsakega kodeksa pa temelji na tradiciji posameznega poklica. Pripadniki določenega poklica kodeks zavestno sprejmejo in podpišejo, da bodo svoje delo opravljali skladno z njegovimi zahtevami, kar pomeni, da bodo častno izpolnjevali poslanstvo poklica. Kodeks vedenja in ravnanja (običajno) ni normativni akt, njegovo izpolnjevanje pa je odvisno od moralnega prepričanja posameznika in izraz profesionalnosti. Vedenje in ravnanje pripadnikov Slovenske vojske sicer določa več dokumentov ter normativnih aktov. Kot delavce v državni upravi nas k določenemu načinu vedenja zavezuje Kodeks ravnanja javnih uslužbencev, vendar je bilo za pripadnike vojske nujno sprejeti poseben dokument, ki upošteva posebnosti vojaškega poklica. V Slovenski vojski smo Kodeks vojaške etike sprejeli junija 2009« (Pešec, 2011, str. 68).

V vsaki družbi in organizaciji obstajajo splošni napisani ali nenapisani kodeksi. S sprejetjem določenega kodeksa pa le-ta ne sme biti sam sebi namen. V zadnjem času v naši družbi preko sredstev javnega obveščanja večkrat zasledimo ravno to tendenco. Etični kodeksi v pravni državi se oblikujejo kot predpisi. V ta namen je tudi za Slovensko vojsko kot vojaško organizacijo Vlada Republike Slovenije sprejela Kodeks vojaške etike Slovenske vojske.

4.1 KODEKS VOJAŠKE ETIKE SLOVENSKE VOJSKE

»Junija 2009 je Slovenska vojska dobila Kodeks vojaške etike. Dokument vsebuje načela, vrednote in zahteve, ki so značilni za vojaški poklic ter usmerjajo vedenje in ravnanje pripadnikov SV ter pri njih spodbujajo razvoj tistih osebnostnih in strokovnih lastnosti, ki zagotavljajo uspešno opravljanje vojaškega poklica« (Pešec, 2011, str. 67).

Slovenski vojaki morajo upoštevati Kodeks vojaške etike Slovenske vojske (v nadaljevanju KVE). Gre za univerzalni kodeks, ki vsebuje predpise, ki so že predpisani z drugimi, temu kodeksu krovni akti. Sestavljen je iz dveh delov. V prvem govori o etičnih načelih in vodilih, ki veljajo v SV, v drugem delu pa se osredotoča na načela opravljanja vojaške službe, ki so navedena v Zakonu o službi v Slovenski vojski. Osnovni pomen KVE je, da usmerja pripadnika Slovenske vojske, da deluje v skladu z etičnimi vodili in načeli, določenimi v tem kodeksu in da na splošno ravna častno pri opravljanju vojaške službe. Seveda je treba kodeks spoštovati pri opravljanju vojaške službe znotraj države, njegova veljava pa ne preneha tudi pri opravljanju vojaške službe v tujini ali pa zasebnem življenju. Skratka, to je način življenja vojaka. Kodeks določa, da so pripadniki Slovenske vojske osebno odgovorni za odločitve o uporabi sile, ki jih sprejemajo. Veleva spoštovanje vojaških vrednot Slovenske vojske ter slovenske vojaške tradicije. Poudarja vojaške vrednote Slovenske vojske, spoštovanje, dostojanstvo, upoštevanje ženevskih konvencij, skrb za podrejene, za svojo psihofizično pripravljenost ter za racionalno in učinkovito uporabo vojaške oborožitve in opreme. Kodeks pove vojakom, kaj se od njih pričakuje, daje smernice, ohranja in zvišuje standarde (Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009, str. 7650).

Iz navedenega lahko zaključimo, da je Kodeks vojaške etike Slovenske vojske močno povezan z bojevniškim etosom in je kot tak eno od osnovnih vodil za etično bojevanje.

»Kodeks vojaške etike morajo sprejeti in upoštevati vsi zaposleni v SV, vendar bi ostal le na papirju, če ga ne bi vključili v vsebine izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh, če ne bi postal vodilo vsem, ki izobražujejo in urijo bodoče vojake. Ta naloga zadeva posebno področje delovanja v Slovenski vojski, in sicer izobraževanje in usposabljanje« (Pešec, 2011, str. 69).

V naslednjem koraku si pogledajmo količino usposabljanja in izobraževanja iz navedene teme. V Tabeli 2 si lahko pogledamo, koliko ur usposabljanja na temo vojaške etike imajo vojaki, podčastniki in častniki v Slovenski vojski.

	Program	Število ur	Opombe
Vojaki	Program temeljnega vojaško-strokovnega usposabljanja – TVSU, Predmet: Splošni vojaški predpisi, Tema 6: Kodeks vojaške etike SV	2	
Podčastniki	Program osnovnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za podčastnike Slovenske vojske – OVSU (Šola za podčastnike), Predmet: Splošni vojaški predpisi, Tema 1: Uveljavljanje etike, morale, integritete in vrednot v SV	6	(+ 2 iz TVSU)
Častniki	Program splošnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike, Predmet: Voditeljstvo, Tema 3: Vojaška profesionalna etika	6	(+ 2 iz TVSU)

*Tabela 2: Število ur usposabljanja pripadnikov SV iz teme vrednot, etike in Kodeksa vojaške etike SV
(Vir: Intranet MORS, 2014a, 2014b, 2014c)*

Iz Tabele 2 lahko vidimo razporeditev števila ur, ki jih imajo pripadniki Slovenske vojske na obveznih usposabljanjih. Ure častnika in podčastnika so izenačene, vojaki pa se ob vstopu v Slovensko vojsko seznanijo z osnovami etike. Ob tem je treba poudariti, da se pri svojem rednem delu, urjenjih in usposabljanjih vojaki lahko stalno seznanjajo z etičnim ravnanjem v posameznih primerih.

4.2 PRIMERJALNA ANALIZA KODEKSA VOJAŠKE ETIKE SLOVENSKE VOJSKE S KODEKSOM ETIKE JAVNIH USLUŽBENCEV V DRŽAVNIH ORGANIH IN UPRAVAH LOKALNIH SKUPNOSTI

Pri nas vojska spada pod javno upravo, tako da so vojaki hkrati tudi javni uslužbenci. Posledično so podvrženi mnogim civilnim predpisom. Mednje spada tudi Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, ki je sestavljen iz desetih vodil, ki vodijo in usmerjajo javne uslužbence.

»Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti ne predstavlja seznama pravil (norm), ampak je oblikovan kot skupek vodil, osnovnih smernic in minimalnih standardov, ki naj bi jih javni uslužbenci upoštevali pri svojem delu. Temelji na vzajemnem spoštovanju javnih uslužbencev tako do sodelavcev kot tudi do notranjih oz. zunanjih strank. Namen kodeksa je, da se javnim uslužbencem predstavi vodila delovanja, ki jih je možno razumeti v najširšem smislu ob predpostavki spoštovanja zakonskih načel ter splošnih pisanih ali nepisanih etičnih standardov. Kodeks vsebuje splošno veljavna načela etičnega ravnanja javnih uslužbencev, ki so jim v pomoč in oporo v vseh aktivnostih njihovega delovanja. Po ZJU (Zakon o javnih uslužbencih) kršitev kodeksa pomeni tudi lažjo disciplinsko kršitev« (Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, 2011, str. 1).

V drugem vodilu Kodeksa etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti (v nadaljevanju KEJU) (Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, 2011, str. 1) piše: »Javni uslužbenci si prizadevamo za dobro Slovenije.« Seveda si tudi tako KVE kot vsi vojaški dokumenti prizadevajo za dobro Slovenije.

Tretje vodilo KEJU (Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, 2011, str. 1) pravi: »Javni uslužbenci delujemo odgovorno do naravnega in družbenega okolja.« Tudi KVE v II. poglavju 9. točke govori, da pripadniki Slovenske vojske »prevzemajo odgovornost za svoja dejanja in dejanja svojih podrejenih. Zavedajo se svojih slabosti in razumejo šibkosti drugih. Svoje napake in slabosti premagujejo ter odpravljajo« (Kodeks vojaške etike Slovenske

vojske, 2009, str. 7650). Tukaj vidimo stično točko odgovornost. Odgovornost pa je tudi ena od vojaških vrednot Slovenske vojske.

Četrto vodilo KEJU (Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, 2011, str. 1) pravi: »Javni uslužbenci ravnamo pošteno. S svojim delom in ravnanjem skrbimo za naš ugled. Delujemo spoštljivo, zaupanja vredno in častno.« Prav tako tudi 5. točka II. poglavja KVE govori o časti, kot eni od vojaških vrednot Slovenske vojske (Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009, str. 7650).

Peto vodilo KEJU govori o predanosti javnih uslužbencev vrednotam (Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti, 2011, str. 1). Prav tako o vrednotah v II. poglavju govori KVE, v točki 3.2.2. in 3.2.3. Vojaška doktrina in v III. poglavju 1. točke, 27. odstavek tudi Pravila službe v Slovenski vojski.

Tabela 3 prikazuje povezovanje načel obeh kodeksov.

Načela Kodeksa vojaške etike SV	Načela Kodeksa etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti	Skupna načela
Domoljubje	Poštenost	
Čast	Čast	Čast
Pogum	Gospodarnost	
Lojalnost	Zakonitost	
Predanost	Predanost	Predanost
Tovarištvo	Transparentnost	
Odgovornost	Odgovornost	Odgovornost

*Tabela 3: Skupna načela obeh Kodeksov
(Vir: Lasten)*

Čeprav se Kodeks etike javnih uslužbencev naslanja na splošne človeške vrednote, kot so delovanje za splošno dobro Slovenije, visoki standardi integritete, nepristranskost, iskrenost in zanesljivost, najdemo med njimi tudi tipično vojaške, kot so čast, predanost in odgovornost, ki se omenjajo v Kodeksu vojaške etike Slovenske vojske. Vrednote so vedno bile, so in ostajajo rdeča nit in osnova vojske.

5 BOJEVNIŠKI ETOS

»Obstajajo štiri načela bojevnškega etosa:

- Vedno postavi nalogo na prvo mesto
- Nikoli ne sprejmi poraza
- Nikoli ne odnehaj
- Nikoli ne zapusti padlega soborca« (FM 6-22, 2006, str. 4–10).

Za lažjo razlago in boljše razumevanje pojma »bojevnški etos« je treba opisati dva pojma, in sicer bojevnike in etos.

5.1 BOJEVNIKI

Pri opisu bojevnika moramo seveda gledati tudi na zgodovinska obdobja in vojaško organiziranost posamezne države.

»Bojevnik je vojak, katerega karakter je ponazorjen z nizom vrednot. Prežet je s patriotizmom in tradicijami ter ponazarja vojaško službo, čast in svojo domovino. Ima fizični in moralni pogum. Nesebično služenje je njegovo bistvo. Brez oklevanja sprejme dejstvo, da bo skrbel za svojega soborca tudi, če pri tem riskira svoje življenje. Ima visok nivo poguma, nikoli ne odneha in ne sprejme poraza. Bojevniki se razvijajo skozi grobe, progresivne, realistične, nevarne, bojno orientirane treninge« (Puckett, 2007, str. 85).

»Obstajata samo dve vrsti ljudi, ko začnejo leteti krogle, bojevniki in žrtve. Tisti, ki se borijo, in tisti, ki so nepripravljeni, nesposobni ali se nočejo braniti« (Grossman in Christensen, 2004, str. xix).

»Bojevnik je po definiciji borec, človek akcije, specialist v spopadih in reševanju konfliktov. Bojevanje je tisto, kar daje smisel njegovemu življenju. Čeprav je pravi bojevnik borec, se primarno ne bori zaradi agresije, ampak iz potrebe, da zaščiti druge in se v boj spusti takrat, ko je v to prisiljen. Postaviti življenje drugega pred svoje je primer ultimativnega poguma bojevnika. Kot trn na vrtnici obstaja bojevnik zato, da brani druge – družino, klan, narod« (Fields, 1991, str. 2–3).

Tipični pripadniki bojevnikov so vitezi, Špartanci, samuraji in Indijanci.

»Vitezi so bili najmočnejši bojevniki svojega časa. Bojevali so se, ko jih je potreboval kralj ali gospodar, in bili tako vplivni, da so jih kralji včasih težko nadzorovali. Držali pa so se viteškega kodeksa – pravil o vedenju. Fantje so se za viteza šolali mnogo let, imenovali so se paži. Učili so se osnovnih borilnih veščin in lepega vedenja«

(Murrell, 2009a, str. 4–8). »Viteška pravila so velevala, da je treba s poraženim sovražnikom ravnati spoštljivo« (Gravett, 1996, str. 32).

»Tudi na Japonskem je podobno kot v Evropi po formalni vzpostavitvi fevdalizma sam od sebe v ospredje stopil razred bojevnikov. Ti so se imenovali samuraji, kar pomeni dobesedno stražarji ali sluge, prav tako kot staroangleška beseda *cnicht* (*knecht, knight*). Bili so privilegirani razred in izvorno so morali biti grob tip ljudi, ki jim je bilo vojskovanje osnovni poklic« (Nitobe, 2011, str. 26). »*Bu-shi-do* dobesedno pomeni vojaško-vitez-način, način, kako bi se bojevniški plemiči morali obnašati v vsakdanjem življenju in tudi pri svojem poklicu, povedano drugače »pravila viteštva«, *noblesse oblige* bojevniške kaste. Bushido je torej kodeks moralnih načel, ki so se jih vitezi morali držati ali so bili v njih izučeni« (Nitobe, 2011, str. 24–25). »Čut za čast, ki namiguje na živo zavedanje osebnega dostojanstva in vrednosti, še posebej dobro označuje samuraja, rojenega in vzgojenega, da je cenil pravice in dolžnosti svojega poklica« (Nitobe, 2011, str. 64). Samuraji, ki so varovali svoje gospodarje in bili pripravljeni umreti zanje, so se bojevali odkrito, pošteno in disciplinirano« (Arnejčič, 2008, str. 201). »Japonska je vse dolgovala samurajem. Niso bili le cvet naroda, ampak tudi njegova korenina. Čeprav so se držali stran od navadnega ljudstva, so določali moralne norme in vodili ljudi z zgledom« (Nitobe, 2011, str. 117).

»Špartanci so eden najboljših in najbolj tipičnih primerov bojevnikov. Pri sedmih letih so dečke vzeli iz družin in jih trenirali v skupini, ki so jo imenovali vzgojna skupina. V njej je prevladovala gimnastična vzgoja, zato da bi dosegli telesno vzdržljivost in bojno usposobljenost. Ta trening je trajal do njihovega osemnajstega leta, ko so bili smatrani kot odrasli bojevnik in so jih vzeli v vojsko. V njej so služili do svojega šestdesetega leta. Špartanci so vsak drug poklic imeli za neprimerne moškemu. Izredno velik pomen so dajali ponosu. Glavne lastnosti, ki so določale značaj Špartanca, so bile poslušnost, izreden pogum in velik občutek časti« (Murrell, 2009b, str. 9).

»Indijanski bojevnik so znani po svojih bojevniških sposobnostih. Njihova vztrajnost, neusmiljenost in predanost so bile legendarne. Strah pred smrtjo so prezirali. V zahodni kulturi so znani po svojem izjemno pogumnem, neusmiljenem načinu bojevanja. Živeli so v tesnem medsebojnem odnosu z zemljo in živalskim svetom, njihova bojevniška kultura pa se je razvila iz lovske. Skrbeli so za svoje ljudi in jim pomagali na najrazličnejše načine, če je bilo treba tudi z žrtvovanjem svojega življenja. Bojevnik so bili deležni velikega spoštovanja v indijanskih skupnostih. Mladi fantje so trenirali od mladih let, da so razvili duhovno in fizično moč, da so lahko postali bojevnik. Ti bojevnik so sledili vrednotam, kot so poštenost in pravica, vljudnost, herojski pogum, čast, sočutje, popolna iskrenost in zvestoba. Bojevnik se je moral dokazati, preden so ga povabili, da se pridruži tej interni bojevniški družbi.

To, da so bili izbrani in povabljeni vanjo, je bila za njih izjemna čast« (Capps, 1974, str. 104).

Kot sem že omenil, dediščina vitezov, ki je ostala simbol poguma, poštenja in plemenitosti, nikoli ni zamrla. Čeprav so bili samuraji izredni bojevniki, njihova najboljša veščina ni bila bojevanje, ampak do perfekcije izurjena samokontrola. V vrlinah pa so imeli poudarjeno tudi sočutje in pomilovanje, kar lahko danes enačimo z etičnim bojevanjem. Špartanci bojevniški etos utelešajo s svojim častnim odnosom do vojaškega poklica, izrednim ponosom in neizmernim pogumom. Pri Indijancih pa vidimo, da so spoštovali in častili vrednote bojevanja, nekakšen kodeks bojevnikov, poleg pozitivnega odnosa do narave so dajali poudarek na pogum in osebno dostojanstvo. Vsi od naštetih so se že v svojem času bojevali po nekih strogih kodeksih in častnih pravilih, katere danes vsebuje bojevniški etos.

V današnjih časih pa pojem bojevnika posebej vse specialne sile in velika večina pehotnikov. Tudi danes so vrline, kot so zvestoba, čast, pogum, disciplina in etično bojevanje, najvišje ovrednotene in čaščene v vojaškem poklicu. Današnja definicija bojevnika oziroma borca pa je določena z mednarodnim pravom. Türk (2007, str. 566) navaja, da »v kategorijo borcev spadajo osebe, /.../ katerih pripadniki izpolnjujejo štiri pogoje:

- da jim poveljuje poveljnik, ki je odgovoren za svoje podrejene;
- da imajo na daljavo viden razpoznavni znak;
- da nosijo orožje odkrito;
- da vodijo svoje operacije v skladu z zakoni in običaji vojne«.

Ob upoštevanju današnjega časa delovanja oboroženih sil prevladuje mnenje pri posameznikih v družbi, da se jim nikoli v življenju ne bo treba za nič boriti. Posledično so pasivni, razvajeni, neodporni in neprilagodljivi, še najmanj pa navajeni kakršnekoli borbe. V današnjem svetu težko funkcionirajo, v svetu bojevanja pa jih sploh ni, ker ga enostavno ne bi preživeli. Mehko okolje dela mehke ljudi. To vidimo danes v vojskah in v vsakdanjem življenju.⁵ Današnje generacije imajo vsega na pretek in skoraj vse stvari so jim na dosegu rok. Posledično so zaradi tega veliko bolj razvajene, težje dosegajo standarde in so zaradi neprestanega sedenja pred računalnikom motorično manj razvite. Zato je normalno, da bojevniki ne prihajajo iz udobnega okolja, ampak iz težkega, revnega, asketskega okolja, kjer jim je bila borba za preživetje nekaj domačega ali celo nuja. Pravi bojevniki so po navadi ljudje stare šole, stare vzgoje, ljudje načel in vrednot, do katerih so prišli s trdo vzgojo, pomanjkanjem in borbo za obstoj v življenju. Prav ti pa se največkrat borijo za druge. Zato da drugim pomagajo braniti njihovo svobodo in pravice, so pripravljeni iti v vojno in zastaviti ne samo svoje časti, ampak tudi svojo glavo.

⁵ »Mnogi ljudje bodo tekli samo dva kilometra, da bi se pripravili za dvokilometrski test. Minimumi. Postali smo družba, ki stremi k minimalnemu standardu in tako živimo svoja življenja« (Howe, 2011, str. 49).

Iz navedenega stališča sem mnenja, da imajo mnogi ljudje napačno predstavo o bojovníkih. Imajo jih za nasilneže, za časovne bombe, ki čakajo, da eksplodirajo, ko jih kdo izzove. Večina ne razume, zakaj bi nekdo treniral, da bi pridobil veščine, ki mu omogočajo vzeti življenje. Pozabljajo pa, da bojovníki, ki delujejo po bojovníškem etosu, trenirajo, ne samo zato, da bi branili sebe v nasilnih situacijah, ampak tudi zato, da lahko stopijo v take situacije namesto drugih. Mnogi ljudje se ne vmešajo, ko konflikt izbruhne, ampak se odmaknejo in gredo naprej, zraven pa po tihem upajo, da se bo vmešal nekdo drug in pomagal žrtvi. To dejstvo, da nekdo pomaga prijatelju ali celo tujcu, ki je v težavah, pa zahteva posebno osebo s srcem in občutkom odgovornosti. To je etični bojovník. V naši družbi so to policaji in vojaki, ki za zaščito drugih tvegajo tudi svoja življenja. Velikokrat so pri svojem delu primorani uporabiti tudi silo, katera pa je vedno usmerjena z vojaškimi in pravnimi pravili. Bojovníki so vedno delovali po nekih skupnih, častnih pravilih, po nekem bojovníškem kodeksu. Vsem so bile visoko pomembne vrline, kot so pravičnost, pogum, zvestoba in čast.

5.2 ETOS

»Pojem etike izvorno izhaja iz grškega pojma *éthos* in ima več pomenov: najprej ta pojem pomeni ustaljeni kraj (*êthos*), kar pomeni, da naj se človeka ohranja v skladnosti z naravo oziroma okoljem. Človek je vpet v okolje in brez njega ne more živeti in delovati. Vse okoli njega določa njegov osebni lik, ki je sicer določen z naravnim okoljem, vendar pa človek zato sebe in vse druge naravne danosti sprejema in določa kot svoje in na svoj način, zato vse vedno tudi počlovečuje. Sem štejemo tudi skupnost z njenimi ustreznimi ustanovami: družino, pravom, državo, saj imajo vse te za človeka odločilen pomen pri njegovih življenjskih odločitvah. Na družbeni razsežnosti človeka temelji *éthos*, kar pomeni običaje, ustaljene navade. Gre za človekovo obnašanje oziroma drže, ki jih pridobimo s pomočjo drugih, denimo staršev, oziroma v širšem smislu s kulturo in izročili, ki so nam jih posredovali predniki. Vsak človek jih z odraščanjem, vzgojo in socializacijo – kot temu pravimo – sprejema tudi za svoje in jih posreduje dalje. *Éthos* pa pomeni tudi značaj, osebno navado oziroma držo – *moralitas*. Vsakdo ima svoje osebne posebnosti, način mišljenja, značaj, v katerega so vtokane tudi osnovne moralne drže, ki skupaj z značajskimi prvinami tvorijo človekovo podlago za ravnanje do sebe in okolice. Tu je podlaga za pomembno etično razsežnost v človekovem življenju – vrline, kreposti. Človek po svojem značaju (skupaj z zunanji vplivi) oblikuje podlage svojega etičnega obnašanja, ki ga sestavljajo dobre (vrline) in slabe (sprijenosti) navade« (Juhant, 2009, str. 18–19).

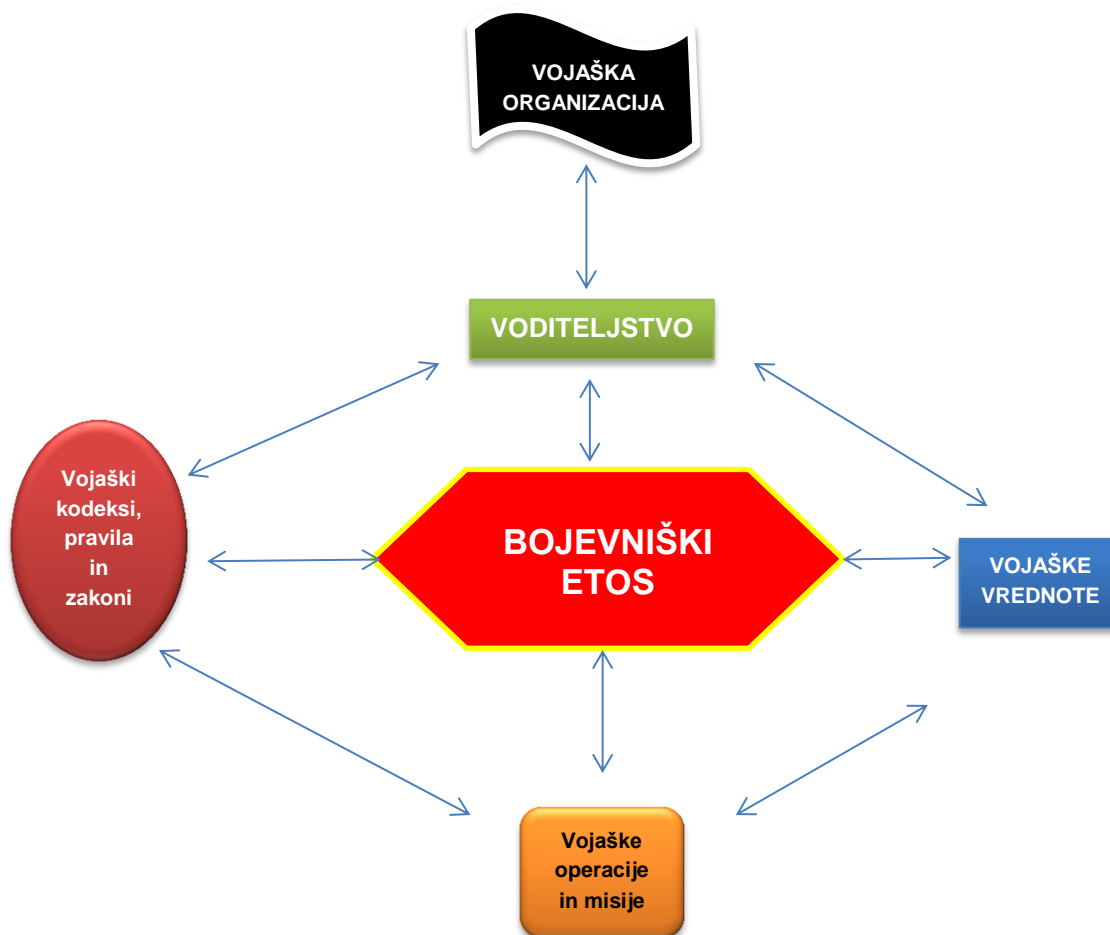
5.3 SESTAVINE BOJEVNIŠKEGA ETOSA

»Bojevniški etos se je razvil iz primarne potrebe naših prednikov lovcev, ki so vihteli kopja, metali kamenje in nosili živalske kože – potrebe po preživetju. To potrebo so lahko dosegli samo kot skupina, ki deluje enotno. Da bi to skupino povezali skupaj, se je razvil etos, lovski etos. Vse bojevniške vrline izhajajo iz poguma, nesebičnosti, samokontrole in močne volje, ki je potrebna, da človek prenaša stisko. Vse to pa izvira iz potreb teh lovskih skupin po preživetju« (Pressfield, 2011, str. 8).

Če pogledamo v zgodovino, so se že vitezi bojevali po viteškem kodeksu, nekakšni zbirki pravil obnašanja in bojevanja, kar danes lahko prevedemo v bojevniški etos. Duh viteštva je stanje zavesti in notranje bojevitosti. Beseda viteštvo pa še dandanes pomeni nekaj častnega, pravičnega in plemenitega.

»Bojevniški etos se začne z nesebično predanostjo narodu, enoti, nalogi in svojim soborcem. Ta odnos se razvija skozi vojaške vrednote, disciplino, realistične treninge in s ponosom na vojaško zapuščino« (FM 6–22, 2006, str. 4–10).

»Upoštevanje vojaških vrednot in predanost, da delaš, kar je prav, je osnova bojevniškega etosa. Je individualna in kolektivna kvaliteta vseh vojakov in tisti okvir v zavesti vojakov, ko vojak ne odneha, dokler ni opravil svoje naloge. Pripravi vojaka, da se bori skozi vse pogoje do zmage, ne glede na to, koliko časa traja in koliko energije je za to potrebno. Je profesionalen odnos, ki navdihuje vsakega vojaka, da izpolni svoje obveznosti, ne glede na prepreke« (FM 7–21.13, 2004, str. 1–3).

Slika 2: Umeščenost bojevniškega etosa v vojaški organizaciji
(Vir: Lasten)

»Bojevniški etos je opisan kot temelj vojakove popolne predanosti zmagi. Spodbuja vojaka, da postavi nalogo na prvo mesto in ne sprejme poraza. Oblikovan je tako, da vojake opremi s pogumom in jih opominja, kaj se od njih pričakuje in kaj naj pričakujejo eden od drugega. Je kompleksen nabor vrednot, ki zajemajo moralnost, zaupanje in integriteto. Izziv vsake vojske pa je spremeniti te vrednote v obnašanje in ravnanje. Bojevniški etos oblikuje vojaški heroizem v okoljih z nizko moralo« (Coker, 2007, str. 132–133).

»Biti član enote pomeni sebe videti kot del zgodovinske skupnosti, ki traja. Zaradi teh in drugih razlogov vojaška skupnost zahteva razumno pripadnost, kolektivno identiteto, ki si jo člani delijo, in določeno stopnjo medsebojne povezanosti. Taka predanost ustvari zaupanje, posledično pa vsebuje učenje njenega jezika, razumevanje njenih pravil civiliziranosti in obnašanja ter poistovetenje z njenimi tradicijami in navadami mišljenja. Čez čas jih vojak ponotranji in jih sprejme kot del

svoje socialne in osebne identitete. Vsi ne bodo obvladali kompleksne gramatike skupnosti, kateri bodo pripadali, toda če se ne bodo iskreno potrudili, da dosežejo kulturno kompetenco, bodo s tem pokazali pomanjkanje spoštovanja do enote. Na tej točki bo njihova pripadnost pod vprašajem, v najslabšem primeru pa bodo izgubili zaupanje svojih sotovarišev. Ko pa razmišljamo o bojevniškem etosu kot zaupanju, pa prepoznamo, da je vsaka vojaška enota sama po sebi etična skupnost« (Coker, 2007, str. 134).

»Bojevniški etos se nanaša na profesionalni odnos in prepričanja, ki karakterizirajo vojaka. V svojem bistvu pomeni nesprejemanje neuspeha. Razvit skozi disciplino, predanost vojaškim vrednotam in vojaški dediščini, nam da jasno vedeti, da je vojaška služba več kot samo še ena služba, ker zmaga v borbi zahteva popolno predanost. Bojevniški etos pomeni več kot samo vztrajanje v najslabših pogojih, pomeni moč za zmago v teh pogojih, ne glede na to, koliko časa traja in koliko truda je zato potrebno. Je volja za zmago, ko situacija zgleda brezizhodna, ko ne kaže, da se bo izboljšala in ko smo v stiski daleč stran od doma in svoje družine. Zajema karakter, ki nas oblikuje, kakšni smo in kaj delamo. V tem pogledu je zelo povezan z vrednotami vojske, kot je osebni pogum, zvestoba do soborcev in predanost službi. Zvestoba in predanost pa pomenita riskiranje svojega življenja za doseg višjega cilja, tudi v primerih, ko so možnosti za preživetje majhne. Bojevniški etos zahteva konstantno odločnost delati, kar je prav, in to delati s ponosom povsod, v vojni in v nebojnih operacijah. Razumeti, kaj je prav, pa zahteva spoštovanje do svojih soborcev in do drugih ljudi, udeleženih v tako kompleksnih nalogah, kot so mirovne operacije. V tako dvoumnih situacijah pa odločitve, kot so ali uporabiti smrtonosno ali nesmrtonosno silo, izredno testirajo presojo in disciplino. Ne glede na to, v kateri situaciji pa se vojaški voditelji znajdejo, obrnejo osebno bojevniški etos v kolektivno predanost za zmago s častjo« (FM 22–100, 2006, str. 4–10).

»Vendar pa ima vsaka svetla stran tudi svojo temno plat. Obstajajo vzporedne organizacije, skupine, združbe, ki prav tako živijo po rigoroznih in sofisticiranih pravilih zvestobe, predanosti in časti, ampak na "temni strani". Na tak način deluje mafija, kriminalne tolpe, konec koncev tudi teroristične organizacije, kot je Al Kaida. Živijo in delujejo po nekakšnem plemenskem kodeksu časti, vendar je razlika pri njih v tem, da ne prakticirajo bojevniškega etosa. Zaradi tega niso bojevniki. Dobro pa se zavedajo, da njihov nasprotnik deluje po njem in to dejstvo izrabljajo proti njemu« (Pressfield, 2011, str. 19).

»Pogum brez človeškosti ni več vojskovanje, ampak barbarstvo in divjaštvo. Največje vrednote so človeško življenje in moralna integriteta človeka, neupoštevanje bojevniškega etosa pa lahko te vrednote najbolj razvrednoti. Nekontrolirana želja doseči nek cilj v vojni za vsako ceno ni prava pot. Tudi pri planiranju neke vojaške operacije upoštevamo bojevniški etos in plan naredimo tako, da je najbolj human. Upoštevanje moralnih pravil in bojevniškega etosa kaže

naš nivo osebne kulture, človeškosti in vojaške časti. Etični bojevnik je lahko samo tisti, ki upošteva moralna pravila življenja in stroke. Nič pa ni bolj nemoralnega kot nekontrolirano, barbarsko bojevanje, s ciljem doseganja lastne slave« (Nikezić, 2004, str. 169).

»Vojaki imajo odgovornost do drugih. Če naj bo vojak moralen, potem mora prevzeti odgovornost za svoja dejanja. Vojakova morala je vgrajena v kodeks časti. Ko nekoga reši na bojišču, je to manifest, ne samo zato, ker država zahteva, da deluje v skladu z zakoni vojne, temveč tudi zato, ker je to v njegovi naravi. Naravi, ki je vključena v poklic, ki ga opravlja« (Coker, 2007, str. 135–136).

»Človeško življenje in moralna integriteta človeka sta največja dobrina in etika bojevanja jih ne sme razvrednotiti. Želja za dosego cilja za vsako ceno je hujša od vseh drugih strasti. Nemilostno in masovno ubijanje ljudi v vojni je nasilno in nemoralno dejanje, nezdržljivo z vojaško častjo in moralnimi normami sodobne civilizacije. Tega samemu sebi ne sme dovoliti noben časten vojak« (Nikezić, 2004, str. 169).

Iz navedenega izhaja, da je cilj bojevniškega etosa v tem, da loči divjaštvo od bojevanja in skrbi za etične usmeritve. Te vojaku pomagajo, da ohrani človeškost pri svojih odločitvah, hkrati pa mu potrjujejo, da je ravnal prav in se lahko pozneje spopade z rezultati svojega ravnanja. Če se bojevnik ne bi bojeval po principih bojevniškega etosa, bi sčasoma izgubil človeškost in s tem sebe, kar bi mu pustilo težke psihološke posledice.⁶

⁶ Tukaj mislim predvsem na psihološke posledice, ki so rezultat vojskovanja ali o tako imenovanem post travmatskem sindromu. »Post travmatski sindrom je s strani ameriškega združenja psihologov v priročniku »Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders« opisan kot »reakcija na psihološko travmatični dogodek zunaj normalnih izkušenj«. Manifestacije post travmatskega sindroma vključujejo ponavljajoče se in vsiljive sanje ter spomine na izkušnje, čustveno otopelost, socialni umik, izjemne težave ali odpor pri uvajanju ali ohranjanju intimnih odnosov in motnje spanja. Ti simptomi lahko privedejo do resnih težav pri prilagajanju na civilno življenje, kar lahko rezultira v alkoholizmu, ločitve in brezposelnost. Simptomi trajajo mesece ali leta po travmi in se pogosto pojavljajo z dolgimi časovnimi razmiki« (Grossman, 1995, str. 285).

»Družbe so vedno vedele, da vojna spremeni človeka in da ni več isti, ko se vrne. Zato so že primitivne družbe pogosto zahtevale od vojakov, ki so se vrnili iz vojne, da opravijo določene očiščevalne obrede, ki jim bodo olajšali vrnitev v družbo. Psihološko so ti obredi zagotavljali način, da so se vojaki znebili stresa in strašanske krivde, ki vedno spremlja normalne ljudi po vojni. Bili pa so tudi način, ki je vojaku sporočal, da je ravnal prav in mu je skupnost, za katero se je boril, hvaležna ter da ga sprejema. Moderne vojske imajo podobne mehanizme očiščevanja. Vojaki med dolgo potjo domov preživijo čas en z drugim, izrazijo obžalovanje za izgubljenimi borci, si povedo zgodbe, ki so jih doživeli, in kar je najvažnejše, prejmejo podporo od soborcev. Ko pridejo domov, so počaščeni s paradami, prejmejo spoštovanje njihovih skupnosti, zgodbe, ki so jih doživeli, pa njihovi ponosni starši ali žene pripovedujejo otrokom in sorodnikom. Vse to služi istemu očiščevalnemu namenu, kot obredi v preteklosti. Če pa vojaki zavračajo te rituale, pogosto postanejo emocionalno moteni. Nezmožni sprejeti svojo krivdo ali sprejeti, da so bila njihova dejanja upravičena, obrnejo svoja čustva vase« (Grossman, 1995, str. 274).

5.4 NORMATIVNO PRAVNO PRIMERJALNA ANALIZA UREDITVE VOJAŠKEGA KODEKSA V SLOVENSKI VOJSKI (ZAKON O OBRAMBI, ZAKON O SLUŽBI V SLOVENSKI VOJSKI, VOJAŠKA DOKTRINA, PRAVILA SLUŽBE V SLOVENSKI VOJSKI, KONCEPT VOJAŠKEGA VODITELJSTVA V SLOVENSKI VOJSKI)

Če smo v dosedanjem opisu izhajali, da je v pravni državi etika opredeljena skozi pravne predpise, sem zato v komplementarno analizo vključil pravne normativne podlage, ki v slovenskem vojaškem prostoru določajo etično delovanje oboroženih sil.

Če začnemo z Zakonom o obrambi, ki ureja vrsto, organizacijo in obseg obrambe države, vidimo, da jo omenja v 4. členu, kjer govori o mednarodnem vojnem pravu, ki je osnova za etično bojevanje. V njem pravi: »Vse oblike vojaške in civilne obrambe temeljijo in se izvajajo v skladu z načeli mednarodnega vojnega prava oziroma sprejetimi mednarodnimi obveznostmi« (ZObr, 4. člen).

Naslednji je Zakon o službi v Slovenski vojski. »Ta zakon določa načela opravljanja vojaške službe, ureja način izvajanja nalog Slovenske vojske, temeljne odnose pri izvajanju vojaške službe, posebne pravice, obveznosti in odgovornosti pripadnikov Slovenske vojske med opravljanjem vojaške službe in celostno skrb za pripadnike Slovenske vojske (v nadaljnjem besedilu: Slovenska vojska ali vojska). Zakon o službi v Slovenski vojski (str. 9624) v 4. členu govori: »Slovenska vojska ima svoj kodeks vojaške etike, ki ga sprejme Vlada Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: vlada) in ki so ga pripadniki dolžni spoštovati pri opravljanju vojaške službe (ZSSloV, str. 9624). V 5. členu zakon govori o spoštovanju, in sicer pravi: »Pripadnik s svojim ravnanjem in vedenjem vedno in povsod izraža spoštovanje do ostalih pripadnikov in pripadnost svoji enoti, Slovenski vojski in Republiki Sloveniji« (ZSSloV, str. 9624). Tudi v 6. členu zakona je izpostavljeno ravnanje po Kodeksu vojaške etike Slovenske vojske. 8. člen govori o enostarešinstvu, subordinaciji in pravilih službe, medtem ko govori 9. člen o spoštovanju vojaške discipline. V 10. členu pa zakon omenja utrjevanje tovarištva. Vse to so elementi bojevnškega etosa.

Vojaška doktrina iz leta 2006, ki temelji na Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS, št 56/01) in Obrambni strategiji Republike Slovenije, (Vlada RS, št. 820-00/2001-1, 20. 12. 2001), je najvišji vojaško strokovni dokument in podlaga za organizacijo ter delovanje SV. Vojaška doktrina prav tako v točki 3.2.2. omenja vojaške vrednote Slovenske vojske, in sicer domoljubje, čast, lojalnost, tovarištvo, pogum in predanost ter pravi, da so gonilna sila uresničevanja poslanstva Slovenske vojske (Furlan idr., 2006, str. 17–19). V zadnjem času pa smo dodali še eno, in sicer odgovornost. Tudi v točki 3.2.3. – Voditeljstvo se Vojaška

doktrina spet dotika vrednot, kjer poudarja, da: »Poveljniki na podlagi vrednot krepijo medsebojno zaupanje, spoštovanje in razumevanje« (Furlan idr., 2006, str. 20). Vrednote so omenjene tudi v povezavi s kakovostjo kadrov, vodenja s primerom, pogumom, iniciativo, dobro presojo, odločnostjo, nesebičnostjo in humanostjo, ki so elementi bojevniškega etosa.

»Pravila službe v Slovenski vojski (v nadaljevanju Pravila službe) določajo pravice in dolžnosti pripadnikov Slovenske vojske pri opravljanju vojaške službe oziroma nalog v Slovenski vojski, pravila njihovega ravnanja in obnašanja med opravljanjem vojaške službe, odnose v službi, red v objektih, ki jih uporablja Slovenska vojska, pravila za njeno delovanje ter vojaške slovesnosti in žalovanja. Pravila službe veljajo za vse pripadnike Slovenske vojske, pri čemer se smiselno uporabljajo za vojaške osebe, ki opravljajo delo na delovnih mestih, na katerih se opravlja vojaška služba, in za osebe, ki se usposablajo iz vojaških veščin in znanj, kadar so v uniformi. Pravila službe se smiselno uporabljajo tudi za civilne osebe, ki delajo v Slovenski vojski. Uporabljajo se tudi pri opravljanju vojaške službe v zavezništvu, pri izvrševanju mednarodnih obveznosti ali nalog v drugih državah in mednarodnih organizacijah, ki jih je sprejela država, če z mednarodno pogodbo ali s posebnim predpisom posamezno vprašanje ni drugače urejeno« (Pravila službe v Slovenski vojski, 2009, str. 11264).

V 5. odstavku I. poglavja Pravila službe velevalo: »Pripadniki Slovenske vojske vojaško službo opravljajo v skladu s splošnimi moralnimi načeli, Kodeksom vojaške etike Slovenske vojske (Uradni list RS, št. 55/09), Zakonom o obrambi in Zakonom o službi v Slovenski vojski, temi pravili službe ter drugimi akti vodenja in poveljevanja« (Pravila službe v Slovenski vojski, 2009, str. 11264).

V III. poglavju 1. točke 27. odstavka Pravil službe spet pridemo do ene najpomembnejših stvari v vojski in bistva bojevniškega etosa – vojaških vrednot, za katere vidimo, da jih omenjajo in zapovedujejo tako Vojaška doktrina, Pravila službe kot tudi večina vojaških pravil in direktiv Slovenske vojske. V VIII. poglavju je v točki 319 v Pravilih službe napisano, da: »Pripadniki Slovenske vojske med delovanjem spoštujejo Zakon o obrambi in Zakon o službi v Slovenski vojski, ta pravila službe, sprejete mednarodne pogodbe ter mednarodno vojno in humanitarno pravo, ne glede na to, kako je v skladu z mednarodnim pravom opredeljen konflikt ali operacija, v kateri so udeleženi in ne glede na to, ali določila mednarodnega vojnega in humanitarnega prava spoštuje tudi sovražna stran. Pripadniki, ki opravljajo vojaško službo izven države, so dolžni spoštovati tudi pravila, ki veljajo znotraj zavezništva, in pravila, ki veljajo v drugih mednarodnih organizacijah, v okviru katerih se izvaja delovanje. Če pride do nasprotja med pravili, ki veljajo znotraj zavezništva oziroma pravili, ki veljajo v drugih mednarodnih organizacijah, v okviru katerih se izvaja delovanje, in nacionalnimi pravili delovanja, so pripadniki Slovenske vojske do dokončne odločitve dolžni spoštovati pravila delovanja,

določena v pravnem redu Republike Slovenije» (Pravila službe v Slovenski vojski, 2009, str. 11264). Tudi tukaj spet zasledimo poudarek na vojaških vrednotah – osnovi bojevniškega etosa.

Elemente bojevniškega etosa pa ima tudi Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski (v nadaljevanju KVV), ki v točki 2.2 v poglavju »Delovanje« omenja vrednote: »Delovanje voditelja v SV izhaja iz vrednot SV, značilnosti SV, slovenskega vojaškega zgodovinskega izročila in domoljubja« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 6). V točki 6 govori tudi o izgradnji tima: »Večina aktivnosti, ki jih izvaja vojska tako v miru kot v vojni, so timske (kolektivne). Zaradi tega mora vojaški voditelj za doseg najboljših rezultatov med svojimi podrejenimi razviti timski duh« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 14). V 7. točki KVV pa ponovno najdemo vrednote: »Vrednote usmerjajo naša ravnanja. Vojaški voditelj mora v svojem ravnanju odražati vrednote SV« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 15), ki se v točki 7.1 nadaljujejo z integriteto, kjer spet pridemo do vrednot: »Integriteta je skladnost/usklajenost posameznikovega ravnanja s svojimi vrednotami in vrednotami organizacije, sprejemanje odgovornosti za svoje ravnanje, poštenost, pravičnost v vedenju« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 18). Točka 7.2 govori o vojaško profesionalni drži in izgledu posameznika: »Zunanji izgled in obnašanje morata biti usklajena s Pravili službe v SV in Postrojitenimi pravili« (Generalštab Slovenske vojske, 2007, str. 19), kjer spet vidimo, da je tako profesionalno vojaška drža in izgled kot delovanje izraz vrednot, ki jih posameznik premore in spoštuje. Proti koncu KVV pridemo do poglavja 8, ki je v celoti spet namenjeno vrednotam Slovenske vojske.

Kot vidimo, vsa vojaška pravila, predpisi in kodeksi slonijo na vojaških vrednotah in se z njimi tako ali drugače prepletajo. Vrednote so že v osnovi podlaga za vsakovrstne kodekse in družbena pravila. Vojaške vrednote pa gredo z domoljubjem, častjo in pogumom še korak dlje. Kadar se vojak bojuje po vrednotah, ki so mu jih vzgojili starši, izobraževalne ustanove, družba in na koncu še vojska, se bojuje po bojevniškem etosu.

5.5 VPLIV BOJEVNIŠKEGA ETOSA NA IZVAJANJE NALOG V VOJAŠKEM OKOLJU

»SV se je začela resneje tako kot RS poigravati z mislijo o sodelovanju v mirovnihi operacijah nekje v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Vzporedno pa so potekale želje po tesnejši integraciji v evro-atlantske integracije (EU in NATO). Prva operacija, v kateri je sodelovala SV, je bila ALBA v Albaniji leta 1997, njej je sledila mirovna operacija OZN na Cipru in operacija (zveze NATO) SFOR v BiH. Od tedaj dalje se SV relativno pogosto in intenzivno vključuje v različne mirovne operacije« (Grošelj, 2007, str. 127).

Med njimi se bom bolj osredotočil na misijo ISAF v Afganistanu, kjer je delovanje po bojevniškem etosu najbolj izpostavljeno, saj neetično obnašanje v tem okolju hitro lahko preraste ne samo v mednarodni incident, pač pa tudi v smrt. Na izvajanje nalog v vojaškem okolju bojevniški etos vpliva skozi več elementov.

Slovenski vojak je pri svojih nalogah na mednarodni misiji v prvi vrsti odgovoren z nacionalno (civilno!) zakonodajo in predpisi v Slovenski vojski. Vsi ti predpisi na delo vojaka močno vplivajo pri vsem, kar dela, še posebej v trenutku, ko se znajde v kritični situaciji.

Na misijah so vse zadeve natančno opredeljene s pravili angažiranja,⁷ ki dajejo vojaku usmeritve, kdaj in kakšno silo lahko uporabi v določeni situaciji. »Pravila angažiranja so izdana s strani kompetentnih oblasti in pomagajo pri določanju okoliščin in omejitev, znotraj katerih so lahko vojaške enote poslane, da dosežejo svoje cilje. Pravila angažiranja se pojavljajo v različnih oblikah, v nacionalnih vojaških doktrinah, vključno z ukazom za delovanje, ukazi za pošiljanje enot na misije, operativnih načrtih ali direktivah. V kakršnikoli obliki so, zagotavljajo pooblastilo in omejitve, med drugim tudi za uporabo sile, postavitve in prikaz moči sil in uporabo določenih zmogljivosti. Pri nekaterih nacijah imajo pravila angažiranja status, ki usmerja vojaške enote, pri drugih pa so zakonska pravila. Pravila angažiranja niso mišljena za dodeljevanje vojaških nalog niti za to, da bi dajala taktična navodila. Vojaške naloge so dodeljene skozi ukaze za delovanje in

⁷ Pravila angažiranja ali ROE – Rules of Engagement

Ko sem opravljal misijo v Afganistanu, so bili tam tudi italijanski vojaki, ki so zaradi neupoštevanja pravil angažiranja povzročili smrt štiriletne pakistanske deklice. Njena družina se je iz Pakistana pripeljala v Afganistan na poroko. Italijanski vojaki so opravljali patroljo in vozili po cesti, ko se jim je po nasprotnem voznem pasu v osebem avtomobilu pripeljala omenjena družina. Zaradi nevarnega vojnega okolja in pogostih primerov samomorilcev, ki v Afganistanu z avtomobilom, polnim eksploziva, s trčenjem napadajo patrolje, smo vojaki na področjih, kot je Afganistan, pri premikih zunaj baze konstantno življenjsko ogroženi. Zato v stiku z neidentificiranimi osebnimi vozili upoštevamo pravila angažiranja, ki določajo naše delovanje. Najprej se vozilo opozori s signali za pritegnitev pozornosti, kot so fizično mahanje z roko, laserji, signalne rakete in zvočna opozorila. Če to ne zaleže, tudi opozorilni strel pred omenjeno vozilo. Vse to je namenjeno temu, da se vozilo opozori na patroljo, po potrebi ustavi na varni razdalji in prepreči trčenje potencialnega samomorilca v patroljo ter da se v osnovi izogne uporabi smrtonosne sile. Šele potem, če se vozilo noče ustaviti in s svojim približevanjem neposredno ogroža enoto, se uporabi smrtonosna sila, se pravi, da se na vozilo strelja. V primeru pakistanske družine vojaki niso upoštevali predpisanih korakov stopnjevanja sile, ki bi jih morali po pravilih angažiranja, ampak so takoj prešli na smrtonosno silo in streljali direktno v vozilo. Dejstvo je, da pakistanska družina mogoče ni poznala takih postopkov, ki jih koalicijske sile izvajajo na področju Afganistana, in se na njih ni odzivala ter se tudi ni ustavljala. Drugo dejstvo je, da se taka stvar zgodi bliskovito in vojak včasih niti nima časa za uporabo vseh korakov, ker je vozilo že preblizu, zato mora za zaščito svojega in življenj soborcev reagirati v trenutku. Vendar to dejstvo ne opravičuje njihovih dejanj. V vsakem primeru bi morali storiti vse, da do te nepotrebne smrti ne bi prišlo. V tem primeru je bilo zanemarjeno voditeljstvo, etičnost in posledično sami postopki vojaka, čemur je sledila malomarnost, nedoslednost in prekomerna uporaba sile ali na kratko, pomanjkanje bojevniškega etosa. Vse skupaj pa je rezultiralo smrt nedolžne štiriletne deklice.

podobne inštrumente vodenja in poveljevanja« (Cole, Drew, McLaughlin in Mandsager, 2009, str. 1–2).

Pomemben element, ki v sklopu bojevniškega etosa vpliva na delovanje v vojaškem okolju, je seveda tudi mednarodno (vojno) humanitarno pravo. Mednarodno humanitarno pravo pa omenja tudi Zakon o službi v Slovenski vojski, ki v 5. točki 25. člena govori takole: »Slovenska vojska in njeni pripadniki v drugi državi ne smejo izvršiti ukazov in odločitev, ki so v nasprotju z načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava oziroma če bi to pomenilo kaznivo dejanje po predpisih Republike Slovenije« (ZSSloV, str. 9624). V smislu bojevniškega etosa pa na izvajanje nalog v vojaškem okolju zakon vpliva tudi s 1. točko istega člena: »Slovenska vojska naloge izven države izvaja v skladu z Zakonom o obrambi in na njegovi podlagi izdanimi predpisi, mednarodnimi pogodbami, načeli mednarodnega vojnega in humanitarnega prava ter v skladu s pravili, ki veljajo znotraj zaveznitva, in pravili, ki veljajo v drugih mednarodnih organizacijah, v okviru katerih se naloge izvajajo (ZSSloV, str. 9624). V smislu bojevniškega etosa vpliva tudi z 2. točko, v kateri pravi: »Slovenska vojska pri izvajanju nalog izven države lahko opravlja tudi naloge, ki jih v Republiki Sloveniji ne opravlja, če je opravljanje takih nalog predvideno v okviru operacije, misije ali druge oblike delovanja vojske, na katero so pripadniki napoteni, in če so pripadniki usposobljeni za opravljanje takih nalog (ZSSloV, str. 9624). Sledi še 4. točka, ki govori o omejitvah in vrsti nalog v tujini: »Vlada lahko odloči o vrsti nalog ali omejitvah pri izvajanju nalog, ki jih bodo pripadniki opravljali med vojaško službo oziroma delovanjem v drugi državi. Vlada po potrebi določi pristojnosti in naloge, ki jih ima enota ali druga sestava Slovenske vojske v zvezi z delom civilnih strokovnjakov oziroma uporabo civilnih zmogljivosti« (ZSSloV, str. 9624).

Seveda pa tukaj ne smemo pozabiti na Zakon o obrambi, ki po bojevniškem etosu na delo vojakov na misiji vpliva v členu 48 a (ZObr), kjer opredeljuje: »Pripadniki enot Slovenske vojske, ki opravljajo vojaško službo izven države v skladu s tem zakonom, so podrejeni nadrejenim poveljnikom, vojaško službo pa opravljajo v skladu s pravili službe v Slovenski vojski, če z mednarodno pogodbo ali drugim aktom, na podlagi katerega se opravlja vojaška služba izven države, ni določeno drugače.«

Naslednji dokument, skozi katerega bojevniški etos vpliva na izvajanje nalog v vojaškem okolju in skozi katero je določeno delovanje vsake vojske, je Vojaška doktrina. »Vojaška doktrina so sprejeta načelna stališča o organiziranju, uporabi in delovanju Slovenske vojske pri vojaški obrambi države in izvajanju drugih nalog, s katerimi se uresničuje obrambna strategija Republike Slovenije. Določa temeljna načela, po katerih Slovenska vojska ali njeni deli usmerjajo svoje delovanje na obrambno-varnostnem področju, da bi podprli nacionalne interese in cilje. Doktrina podpira prehod Slovenske vojske v transformacijsko obdobje, kar narekuje nove poti

razmišljanja in prenovo vojske, da bo pripravljena za spremenjene izzive in grožnje. Vojaška doktrina temelji na resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 56/01) in obrambni strategiji Republike Slovenije (Vlada RS, št. 820-00/2001-1, 20. 12. 2001), upošteva pa tudi rešitve doktrine civilne obrambe (Vlada RS, št. 810-02/2002-1, 25. 4. 2002) in doktrine zaščite, reševanja in pomoči (Vlada RS, št. 912-7/2002-1, 30. 5. 2002). Vojaška doktrina upošteva cilje razvoja Slovenske vojske iz Splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur. l. RS 97/01). Vojaška doktrina uveljavlja Strateški koncept zavezništva (Washington, 1999) ter načela organiziranja in delovanja vojaških sil, ki izhajajo iz zavezniške doktrine združenih sil (Allied Joint Doctrine – AJP-1). Vojaška doktrina upošteva dejstvo, da je Republika Slovenija postala članica zveze NATO in Evropske unije, kar pomeni upoštevanje novih rešitev v organiziranosti in delovanju Slovenske vojske. Upošteva tudi spremembe v Slovenski vojski, ki je bila iz naborniške vojske preoblikovana v poklicno vojsko, dopolnjeno z obvezno in pogodbeno rezervo. Vojaška doktrina je najvišji vojaško-strokovni dokument in temelji na zgodovinskih izkušnjah in teoretičnih spoznanjih o vojskovanju. Je obvezujoča, vendar zahteva preudarnost pri uporabi v praksi. Namenjena je poveljnikom in nosilcem načrtovanja razvoja in uporabe Slovenske vojske ter izvajalcem izobraževanja in usposabljanja, cilj pa je v praksi zagotoviti enotna izhodišča pri uresničevanju poslanstva v miru in vojni danes in v bližnji prihodnosti. Doktrina služi tudi za obveščanje preostalih struktur sistema nacionalne varnosti, zaveznikov, mednarodnih organov in teles v okviru varnostnih in političnih povezav ter za obveščanje slovenske javnosti o načelih uporabe in delovanja Slovenske vojske« (Furlan idr., 2006, str. 7).

Seveda pa bojevniki etos vpliva na izvajanje nalog v vojaškem okolju tudi skozi Pravila službe v Slovenski vojski, katera »določajo pravice in dolžnosti pripadnikov Slovenske vojske pri opravljanju vojaške službe oziroma nalog v Slovenski vojski, pravila njihovega ravnanja in obnašanja med opravljanjem vojaške službe, odnose v službi, red v objektih, ki jih uporablja Slovenska vojska, pravila za njeno delovanje ter vojaške slovesnosti in žalovanja. Pravila službe veljajo za vse pripadnike Slovenske vojske, pri čemer se smiselno uporabljajo za vojaške osebe, ki opravljajo delo na delovnih mestih, na katerih se opravlja vojaška služba, in za osebe, ki se usposablja iz vojaških veščin in znanj, kadar so v uniformi. Pravila službe se smiselno uporabljajo tudi za civilne osebe, ki delajo v Slovenski vojski. Uporabljajo se tudi pri opravljanju vojaške službe v zavezništvu, pri izvrševanju mednarodnih obveznosti ali nalog v drugih državah in mednarodnih organizacijah, ki jih je sprejela država, če z mednarodno pogodbo ali s posebnim predpisom posamezno vprašanje ni drugače urejeno« (Pravila službe v Slovenski vojski, 2009, str. 11264).

In ne nazadnje se bojevniki etos močno kaže in vpliva skozi Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, kjer je njegov »temeljni namen, da vsak pripadnik Slovenske vojske v skladu z etičnimi vodili in načeli, določenimi s tem kodeksom, ravna častno

pri opravljanju vojaške službe» (Uradni list RS, št. 55/2009, z dne 17. 7. 2009, Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, str. 7650). Kodeks vojaške etike veleva seveda spoštovanje vrednot Slovenske vojske, spoštovanje prisege ob nastopu vojaške službe v Slovenski vojski, slovenske vojaške tradicije, človekove pravice in svoboščine v skladu z ustavo Republike Slovenije, Mednarodnim paktom o državljanskih in političnih pravicah, Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in Konvencijo proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanjem ter splošno priznana pravila vojaškega delovanja, ki izhajajo iz mednarodnega vojnega in humanitarnega prava, nacionalne zakonodaje ter posebnih pravil in omejitev pri opravljanju vojaške službe v Republiki Sloveniji in izven nje (Kodeks vojaške etike Slovenske vojske, 2009, str. 7650).

5.6 PRIMERNI IN NEPRIMERNI VIDIKI BOJEVNIŠKEGA ETOSA

Delovanje v bojnih razmerah je ena najbolj ekstremnih okoliščin, s katero se lahko sreča človeško bitje. Pri tem je v nevarnosti tako njegovo življenje kot njegovo psihično zdravje. V vojni in izrednih razmerah so ljudje sposobni izjemno nesebičnih dejanj, kakor so zmožni tudi največjih nizkosti, o čemer pričata naslednja dva dogodka:

V afganistanski provinci Kunar je bil 28. junija 2005 na patrolji štiričlanski tim ameriških Mornariških Tjulnjev. Njihova naloga je bila, da zajamejo ali ubijejo visokega talibanskega voditelja, ki je bil v tesnih stikih z Osamo Bin Ladmom. Imeli so informacije, da se nahaja v vasi blizu Asadabada, blizu pakistanske meje. Ponoči je bil tim s helikopterjem Chinook prepeljan na lokacijo. Sestavljali so ga trije podčastniki, Axelson, Dietz in Luttrell, ter častnik Murphy, ki jih je vodil. Teren je bil težko prehoden, vendar so našli primeren prostor, ki jim je omogočal sicer malo kritja, ampak odličen pogled na vas. Sredi dneva so opazili, da se jim bližajo trije pastirji s čredo koz in ugotovili, da bodo naleteli direktno na njih. Če bi se v tistem trenutku premaknili, bi bili opaženi. Ker so se pastirji bližali točno v njihovi smeri, so jih počakali in ujeli. S tem dejanjem postane primer zanimiv in moment odločilen. V tem trenutku so bili Tjulnji v hudi moralni dilemi: Kaj zdaj? Naj jih ubijejo ali spustijo? Bili so očitno pastirji, kmetje iz okolice, eden izmed njih je bil še otrok. Ali kot je napisano v ženevski konvenciji, »neoboroženi civilisti«. Tjulnji so vedeli, da če jih spustijo, obstaja velika možnost, da izdajo talibanom njihove položaje. Skušali so vzpostaviti zvezo z nadrejenim poveljstvom preko radijske postaje, vendar jim to ni uspelo. Soočeni so bili s kruto realnostjo. Bili so sami in morali so sprejeti odločitev. Po kratkem posvetu je poveljnik Murphy sprejel etično odločitev in odločil, da jih spustijo, čeprav je globoko v sebi vedel, da so si s tem mogoče podpisali smrtno obsodbo. Čez nekaj ur se jim je z zadnje strani približalo približno 80 talibanov, ki so jih obkolili, pred njimi pa je bil globok skalnat previs. Ker se niso imeli kam umakniti, so odprli ogenj in se poskušali prebiti skozi. Hkrati so še vedno poskušali vzpostaviti

radijsko zvezo z nadrejenim poveljstvom. Ker je bilo to neuspešno, so bili posledično brez letalske podpore. Med bojem so bili vsi pripadniki Tjulnjev po večkrat ranjeni, vendar so se še naprej bojevali. Prvi je pod streli umrl Dietz. Poveljnik je videl, da brez letalske podpore ne bodo preživel, zato se je odločil, da bo vzpostavil zvezo preko satelitskega telefona. Vedel je tudi, da če hoče dobiti signal, se mora premakniti na odprto in se izpostaviti sovražnikovim kroglam. Splezal je na skalo, ki je bila višje od njihovih položajev. Prve krogle so ga takoj zadele v hrbet in s skale se je opotekel na tla. Pobral je telefon in se ponovno premaknil na višjo pozicijo, kjer je bil signal. Kljub hudim ranam je priklical nadrejeno poveljstvo, oddal lokacijo in povedal, da praktično umirajo. Zadnje njegove besede so bile: »Razumem, gospod, hvala.« Medtem ko je vrnil še par strel, je bil ustreljen še enkrat in ubit. Med umikanjem v dolino je bil v srditem obstreljevanju ubit še tretji član ekipe, Axelson. V momentu, ko je četrti član tima Luttrell videl, da je ostal sam, ga je udarni val eksplozije ročnega raketomete odnesel preko roba pečine. Ko se je prebudil iz nezavesti, si je rane na nogah zapolnil z blatom, da je zaustavil krvavitve. Medtem je tim za reševanje že letel s helikopterjem Chinook proti mestu boja. Vendar so bili talibani pripravljene in proti njemu izstrelili raketo iz ročnega raketomete, ki je zadela rezervoarje helikopterja, zato je ta eksplodiral in strmoglavil. Na krovu je bilo 16 pripadnikov specialnih enot. Vsi so izgubili življenje. Luttrell se je s številnimi zlomi, hudimi ranami in močno dehidriran premaknil še 11 kilometrov, kjer so ga našli afganistanski kmetje iz bližnje vasi Sabray-Minah. Odnegli so ga v vas, kjer so mu nudili hrano, skromno medicinsko pomoč in po starem afganistanskem običaju tudi zaščito. S tem so mu rešili življenje, ker bi bil v takem stanju in brez pomoči ujet in ubit. Kljub na videz neizhodnemu položaju je Luttrell čez nekaj dni uspel preko vaškega pastirja poslati pisano sporočilo do najbližje ameriške baze. Par dni zatem je reševalna skupina specialnih sil in rangerjev prišla do njega (Luttrell, 2007).

Iz primera vidimo, da so kljub kritičnosti situacije pripadniki tima ostali zvesti bojevniškemu etosu. Ravnali so humano in človeško ter se odločili, da pastirjev ne ubijejo, kljub zavedanju, da jih taka odločitev lahko stane njihovih življenj. Primer bojevniškega etosa je tudi dejanje poveljnika Murphyja, da se izpostavi kroglam, z namenom, da reši ostale soborce.⁸

Značilnosti delovanja človeka pod stresom pokaže, da njegov odziv ni odvisen le od značilnosti osebe, temveč tudi značilnosti enote, ki ji vojak pripada. Kaj pomeni neetično bojevanje, pa vidimo iz primera poboja v vasi My Lai med vietnamsko vojno.

»Marca leta 1968 je ameriška C četa enajste brigade začela napad na vietnamsko vas My Lai, za katero so imeli podatke, da je vietkongovsko oporišče. Čeprav so ob

⁸ Dejanje, da človek žrtvuje svoje življenje, da bi rešil druge, se smatra za najbolj nesebično in požrtvovalno dejanje v vojni. Za taka dejanja ameriška vlada podeljuje njihovo najvišje možno vojaško priznanje Medal of Honor – medaljo časti, katero je Murphy posthumno tudi prejel.

vstopu v vas pričakovali ogenj s strani nasprotnika, le-tega ni bilo, prav tako pa tudi ne nobenega ognjenega delovanja. V vasi so naleteli na same civiliste, ki niso nudili nobenega odpora. Kljub temu so že v začetku brez razloga ubili kmeta, ki je prihajal z riževega polja in mahal z rokami. Nato sta sledila ženska in otrok, ko pa so prišli do hiš, so začeli streljati kar po vrsti, hiše pa zažigati. Vojaki so v vasi nekontrolirano posiljevali, mučili in pobijali. Nekateri so se izživljali nad žrtvami. Pri tem so se šalili in zabavali, vendar ne vsi. Nekateri vojaki so zavrnilo neposreden ukaz in niso hoteli sodelovati v moriji. Nadrejeni niso naredili nič, da bi to početje ustavili, nekateri pa so ga celo spodbujali in v njem sodelovali, pozneje pa tudi lagali o številu žrtev pri poročanju višjemu poveljstvu. Glavni pri spodbujanju tega početja je bil poveljnik prvega voda, poročnik Calley, ki je svojemu vodu ukazal, naj pobijejo vse. Poveljnik čete stotnik Medina pa ni naredil nič, da bi to morijo ustavil. Pri napadu so vojaki požgali vse hiše v vasi, pobili živino in uničili pridelke. Četa je pobila od 150 do 450 vaščanov. Uradno sporočilo vojske je bilo, da je bila vas oporišče upornikov in da so jih 128 ujeli. Nadrejeni so stotniku Medini svetovali, da vojaki o dogodku ne govorijo. Za incident se je izvedelo šele leto pozneje, ko je vojak Ridenhour napisal pismo o dogajanju in ga poslal direktno na Pentagon (generalštab ameriške vojske). Ustanovljena je bila komisija, ki je incident preiskovala. Imela je težko delo, ker so se pisni dokazi redno izgubljali, vojaki pa se namenoma niso spominjali, kaj se je zgodilo. Na koncu so bili obsojeni le štirje ljudje in le poročnik Calley je bil obtožen za umor« (Jazbec, 2012, str. 189).

Incident je tipična posledica pomanjkanja osebnih in vojaških vrednot, slabega voditeljstva, zdrave presoje in bojevniškega etosa.

5.7 DILEMA ETIČNEGA ODLOČANJA V BOJU

Pri odločitvah poveljnikov je vedno prisoten tudi dvom. Pojavljajo se tako imenovane etične dileme, podzavestna vprašanja, ali so se odločili pravilno ali ne.

»Etično odločanje je zelo kompleksno v praksi. Proces reševanja etičnih dilem vsebuje kritično mišljenje, bazirano na vrednotah vojske. Nobena formula ne bo vsakič delovala. S sprejemanjem vojaških vrednot, ki vodijo naša osebna dejanja, z razumevanjem predpisov in pravil, učenja iz izkušenj in uporabo več etičnih perspektiv bodo voditelji pripravljani, da se soočijo s težkimi izzivi v življenju« (FM 6–22, 2006, str. 4–15).

»Neredko se pri svojem moralnem presojanju znajdemo v situaciji, ko ni preprostega odgovora na vprašanje o tem, kaj storiti. Soočeni smo s težko moralno odločitvijo, ki jo lahko spremlja tudi čustveno breme narave ali posledice te odločitve. V takšnih primerih rečemo, da smo se znašli v moralnem konfliktu oziroma pred moralno dilemo. Moralni konflikt nastane, ko se srečamo s situacijami, v katerih se naše

temeljne moralne intuicije pokažejo kot nezdržljive, v katerih se na primer razkrije nezadostnost nekega moralnega načela ali so enako pomembne dolžnosti ali vrline v medsebojnem nasprotju. Moralni preostanek pa je tisto, kar ostane po odločitvi oziroma ravnanju v situaciji moralnega konflikta. O takšnem preostanku je prvi govoril Williams, čigar glavna misel je, da moralni konflikt ni rešljiv brez preostanka, na katerega kažejo občutna obžalovanja, ki se pojavijo tudi v primerih, ko smo ravnali prav« (Strahovnik, 2009, str. 180–187).

»Ko je čas omejen, se je voditelj primoran odločiti na osnovi svojih izkušenj in intuicije. Vojaškim voditeljem pri takih odločitvah pomagajo vojaške vrednote, institucionalna kultura in organizacijska klima. Etično odločanje nas vodi po naslednjih korakih:

- definiranje problema,
- poznavanje relevantnih pravil,
- razvijanje in ocena ukrepanja,
- odločitev, katero ukrepanje najbolj odraža vojaške vrednote.

Najprej moramo določiti, kaj je pravno pravilno. V sivih področjih, ki zahtevajo dodatno razlago, apliciramo na situacijo vojaške vrednote. Znotraj teh meja se odločimo za najboljšo izmed danih rešitev in ukrepamo na podlagi te odločitve. V bistvu je večina odločitev etično nevtralnih, toda to ne pomeni, da nam ni treba razmišljati o etičnih posledicah naših odločitev. Samo če razmišljamo, ali je tisto, kar smo morali storiti in kar smo zahtevali od svojih ljudi, da storijo, v skladu z vojaškimi vrednotami, bomo razvili tisti smisel za prav in narobe, ki označuje etične ljudi in velike voditelje. Ta smisel za prav in narobe nas opozori na prisotnost etičnih vidikov, ko smo postavljeni pred odločitev. Kot organizacija, ki temelji na vrednotah, vojska uporablja vojaške vrednote, da zagotovi njen temeljni etični okvir. Vojaške vrednote predstavljajo etične standarde, ki se pričakujejo od vojakov in vojaških uslužbencev. Vojaške vrednote in etično odločanje skupaj pa zagotavljata moralne temelje za proces, ki nam omogoča samozavestno utemeljevanje etičnih odločitev in sprejemanje ustreznih ukrepov« (FM 22–100, 1999, str. 4–9).

Seveda pa etične odločitve ne sprejemajo samo voditelji, sprejemati jih mora sleherni vojak in je za njih tudi odgovoren.

»Osebna moralna odgovornost vojaka ne more biti prenesena na državo. Vojakova primarna odgovornost je zagotoviti, da njegovo bojevanje ostane v okvirih morale. Dogaja se, da nekaterim vojakom manjka pravega moralnega občutka, ker jih v boju prežema jeza zaradi maščevanja smrti svojih soborcev ali pa enostavno zaradi želje po krvi, ki jih preplavi v žaru borbe. Celo najbolj disciplinirani vojaki lahko podležejo prvinskemu nagonu. Pravi bojevnik ne potrebuje discipline, da bi obvladal svoje občutke, ker zna sam dobro razsoditi, kaj je častno in kaj nečastno v borbi. Poseduje svoj lastni moralni slovar. Zaradi tega razloga ostaja po Nietzschejevih

besedah »svoboden človek«. Svoje sovražnike tretiramo etično, ne ker smo prijazni in sigurno ne zato, ker bi jih občudovali. Sovražniki so redko plemeniti ali ljubeznivi, vendar pa je bilo veliko vojn, v katerih je sovražnik deloval častno in v okvirih kodeksa viteštva, katerega sta obe strani tudi uradno podpisali« (Coker, 2007, str. 144–145).

»Na višjem položaju kot je častnik, večje so potrebe za strožje kriterije njegove vojaške časti in etike, ker so posledice njegovih odločitev pri vodenju vojnih operacij znatno večje, v pozitivnem in negativnem smislu. Treba je vedeti, da so etično jedro v vojni vojaške starešine, podčastniki, častniki in generali. Od njihovih odločitev, povelj in ukazov je odvisno, ali bo v času priprav in vodenja vojnih operacij prevladala samovolja ali spoštovanje pravil in običajev vodenja vojskovanja in ali bo v vojni prevladal humanizem ali zločin« (Nikezić, 2004, str. 170).

6 ZAKLJUČEK

Vrednote in etika so sestavine vojaškega voditeljstva in predstavljajo izhodišče za uspešno vodenje oboroženih sil. Človeške vrednote predstavljajo osnovo za razvoj etičnega ravnanja in igrajo ključno vlogo pri vodenju in usposabljanju. Vojaška pravila učijo vojaka, da ne izključi človeškega zavedanja. Nasprotno, učijo ga, da ga povečuje in konstantno uporablja v svojih dejanjih. Razumevanje in sprejemanje vojaških vrednot v vsakdanjem vojaškem življenju vojake povezuje, hkrati pa usmerja njihove odločitve pri delovanju. Zato je tudi učenje in poudarjanje bojevniškega etosa tako pomembno. Iz navedenega lahko sklepamo, da so osnove vojaškega voditeljstva na področju etičnega delovanja vojske in upoštevanja bojevniškega etosa bolj poudarjena kot v preteklosti, tako doma kot v mednarodnem okolju.

Bojevniški etos določa in usmerja vojaka, kakšen naj bo, kako naj deluje, da bo uspešno opravil nalogo, hkrati pa humano služil vojski, narodu in domovini. Odgovor je treba iskati v spoštovanju, tudi do sovražnika, ki je kot bojevnik, branitelj svoje zemlje in vrednot deležen vseh vojaških časti.

V delu je tako vsebinsko opredeljeno, kaj bojevniški etos predstavlja in kam sodi. V posebnem poglavju sem iz Kodeksa vojaške etike Slovenske vojske in ostalih vojaških predpisov izluščil njegove elemente. Na analitični ravni je dokazano, da Slovenska vojska deluje po istem bojevniškem etosu kot NATO države, s katerimi sodeluje v Afganistanu, ter da se bojevniški etos utemeljuje na podlagi zakonov, pravil in etičnih kodeksov, vendar pa se kljub temu, ne glede na predpise in usposobljenost voditeljev, častnikov, podčastnikov in vojakov, situacija še vedno lahko obrne tako, da je kršena. To pa zgodovina kaže tudi s primeri.

V delu so navedeni resnični primeri iz prakse, ki so ovrednoteni skozi pogled etičnega bojevanja, saj so se vojaki v prvem primeru, ki ga opisujem, srečali z zelo kompleksnim izzivom. Ubiti pastirje bi bilo v nekem varnostnem in samozaščitnem pogledu lahko na nek način opravičljivo. Toda po drugi strani so bili to samo nedolžni pastirji, ki ne sodelujejo v boju ali kot bi jih označila ženevska konvencija, nekombatanti. Tukaj pa je igrala vlogo še človeška, humana plat. Človek po naravi ni morilec, zato ne more in noče kar tako ubijati. Ubijanja se nauči postopoma, z vojaškim drilom in s selektivnim strelskim kondiciranjem. Kot zelo pomembna stvar pa je bila tukaj še zakonska podlaga. Če ubiješ nedolžnega človeka, ti sodijo. Če bi ubili te tri pastirje, bi jim v Ameriki po njihovem prihodu domov sodili za umor civilistov. Razen če bi to naredili tako, da tega nihče ne bi izvedel. Tukaj pa smo spet pri etičnih odločitvah, kaj je prav in človeško in kaj ne. Takrat so se odločili, da jih spustijo, toda ko so danes po vseh teh letih vprašali pisca knjige, ki opisuje ta boj, ta pove, da, če bi imel še eno priložnost, bi jih brez pomisleka ubil. Imejmo pa v mislih, da je v tej operaciji zaradi te odločitve umrlo devetnajst mož, ne samo trije iz njegovega ožjega tima, ampak tudi vojaki, ki so jih prišli reševati. Vsi so bili pripadniki specialnih sil, njegovi soborci in prijatelji. To dejstvo pa definitivno vpliva na njegovo današnje mnenje.

V drugem primeru pa je poveljujoči v Vietnamu pripeljal enoto do stopnje, kjer je začela jemati zakon v svoje roke in ravnati zunaj določenih pravil. Sicer je v grobem res deloval po ukazih, ne pa tudi po svoji moralni odgovornosti. Več kot očitno je bil slab voditelj, ki ni upošteval bojevniškega etosa in svojih podrejenih ni naučil etičnega bojevanja. Zaradi svoje zelo slabe samopodobe in neupoštevanja bojevniškega etosa je posledično povzročil pokol.

Upoštevač naravo vojaškega bojevanja, je dejstvo, da ob vsakem vojaku ne bo vedno prisoten častnik, podčastnik ali vodja, ki mu bo povedal, kaj naj stori v določenem trenutku ali celo reagiral namesto njega. Vojak mogoče v tistem delčku sekunde, ko bo moral reagirati, ne bo imel časa nikogar vprašati, kako naj ravna, pozneje pa bo moral to svojo odločitev zagovarjati, včasih tudi na sodišču. Zato je izredno pomembno, da bojevniškega etosa ne učimo samo pri vodstvenem kadru, ampak učimo slehernega vojaka, ki s svojim etičnim ravnanjem v neki situaciji lahko igra ključno vlogo. Ko vojak ravna slabo ali narobe, so v njegovo dejanje vpleteni tudi vsi ostali, ki jih predstavlja, se pravi družba oziroma država, v imenu katere deluje na misiji ali v vojni. Njegova trenutna odločitev ima lahko ne samo vojaške, ampak tudi politične posledice. Potreba po hitrem odločanju pa pomeni, da morajo biti etična stališča in trenutne odločitve vojaka intuitivne. To se lahko najlažje doseže skozi konstantno učenje in implementacijo etičnih vrednot v vojaški organizaciji.

V analizi stanja na tem področju je dodatno opravljen vpogled na področju vzgoje in usposabljanja v naših oboroženih silah. V programih usposabljanja v SV so vključene teme iz etike kodeksa oziroma področja vojaško etičnega ravnanja. V

vojaškem okolju smo vsi primorani vzdrževati osnovni nivo etičnosti, ne glede na to, da imajo vojaki iz te teme 2 uri usposabljanja, častniki in podčastniki pa 6 ur. Ali je to število ur zadostno, pa je stvar osebne presoje in strokovne diskusije. Bojevniški etos moramo razumeti kot dejstvo, da prepoznamo etične okvirje, ko vojaško delujemo v mednarodnem okolju, ob krizah ter izrednem stanju, hkrati pa se moramo zavedati, da s svojimi etičnimi odločitvami krojimo življenje svojih vojakov in ugled države.

V času, ko v družbeni klimi prevladuje pehanje za slavo in denar, se največkrat pozabi na vrednote in izbere lažjo pot. Iz osebnega stališča menim, da takega človeka potem to preganja, ni sproščen, ne more mirno živeti, uživati, se brezskrbno smejeti in mirno spati ponoči. Tak človek se zaveda (razen če je sociopat in mu je za čustva drugih vseeno), da je nekaj naredil narobe in da je zaradi njegovega dejanja nekdo trpel ali celo umrl. Brez bojevniškega etosa bojevnik ne bi bili bojevnik, ampak morilci. Globoko v sebi vsak človek čuti, kaj je prav in kaj narobe.

V diplomskem delu je opravljena še analiza predpisov in zakonov. Pri primerjavi Zakona o obrambi, Zakona o službi v Slovenski vojski, Vojaške doktrine, Pravil službe v Slovenski vojski, Kodeksa vojaške etike Slovenske vojske ter Koncepta vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski sem prišel do skupnega imenovalca vseh teh dokumentov. Vedno znova se je na koncu primerjav izluščila ena in ista stvar – vrednote. V čisto vseh vojaških predpisih in dokumentih so omenjene vrednote na tak ali drugačen način. Na vrednotah temeljijo vsi predpisi, tako vojaški kot civilni. Osebne in vojaške vrednote pa so osnova tudi bojevniškega etosa.

V nekaterih primerih pa tudi najpodrobnejša pravila in priročniki ne morejo predvideti določene situacije, zato ker so napisani po rutini in ne specifični. Najtežja naloga vojaškega poveljnika je določiti, kdaj se pravila ne nanašajo na specifično situacijo, v kateri se nahaja. Takrat se seveda zanaša na svoje izkušnje, instinkt in vojaške vrednote, katere spet poseblja bojevniški etos. Poveljniku se ne more ukazati, da v neki operaciji spoštuje moralne norme, v drugi pa naj uporabi princip »cilj opravičuje sredstva«. Častni bojevnik mora delovati po načelu razuma in ne po načelu nagona. Poveljnik v vojni svoj bojevniški etos neposredno izpolnjuje in potrjuje z normativnimi akti, direktivami, odločitvami, povelji in ukazi, ki jih udejanja tekom bojevanja. Vendar pa etično ne deluje samo zaradi pravil in posledičnih kazni. Razlogi za njegovo etično delovanje so v prvi vrsti njegove moralne obveze, te so bistvo vsakega vojaka in povzemajo predanost in odgovornost vojski, državi in soborcem.

Pomanjkljivost pravil je, da so ta napisana na način, da je vsa teža etične dileme odločanja prenesena na vojaka. Ta se mora v tistem kritičnem, kratkem in odločilnem momentu odločiti zelo pomembno stvar, ki lahko v tisti sekundi odločitve za seboj potegne daljnosežne posledice. Pisci pravil in ukazov bi se morali zavedati, v kakšen nezavidljiv položaj s temi pravili postavljajo tistega, ki jih mora izvajati v

realnih situacijah. Dosedanja praksa prikazuje, da pogosto taka pravila vojake bolj omejujejo pri odločitvah kot pa pomagajo. Tudi sam sem bil pri svojem delovanju v Afganistanu podvržen zakonom, kodeksom in pravilom. Seveda sem v prvi vrsti deloval po pravih angažiranja, ki so bila predpisana za to misijo, vendar pa sem hkrati deloval tudi po zdravi pameti, po vojaških in osebnih vrednotah, vzgoji, morali in vsem, česar so me učili, da je prav, najprej starši, potem šola ter seveda še posebej vojska.

V času šolanja na vojaški šoli nam je neki predavatelj, po činu major, dejal: »Zapomnite si, najprej ste človek, potem vojak.« Takrat se mogoče nisem zavedal pravega pomena teh besed, toda danes, po mnogih letih vojaške službe in številnih mednarodnih izkušnjah, pa mi je kristalno jasno, da nam je takrat na svoj način hotel povedati, naj v svoji karieri in življenju delujemo po bojevniškem etosu.

Skozi mednarodne misije, vojaške tečaje v tujini in redno delo v matični enoti opažam, da je slovensko vojaško obnašanje in miselnost v tujini drugačna kot doma. Ocenjujem, da smo v tujini bolj sposobni spoštovati, ne samo etična, ampak vsa pravila. Na misijah dajemo velik poudarek na pripadnost svoji državi, kar se še posebno kaže pri sodelovanju s tujimi oboroženimi silami. Slovenci smo dobri vojaki in želimo to pokazati tudi tujcem. Smo delovni, iznajdljivi in prilagodljivi. V domačem okolju pa so navade malo drugačne. Ta pojav bi lahko označili kot »obnašanje doma« in »obnašanje v tujini«. Ostaja dejstvo, da je treba tako na misiji kot doma povečati konstantno uporabo in vzdrževanje integritete vojske, vojaških vrednot in bojevniškega etosa. Še posebej pa v vojaških izobraževalnih institucijah, da se ta razlika odpravi in da zagotovimo enoten, profesionalni odnos, tako v tujini kot doma. Vojaško okolje oblikuje tudi del našega narodnega zavedanja, zaradi česar bo tudi civilno okolje na pravi način razumelo vojsko, v katero bo verjelo, posledično pa bo imela tudi ustrezen ugled v družbi, kot je to dosegla v času osamosvojitve.

Vojna kot dejanje se še dandanes po svetu pojavlja v različnih oblikah in se bo tudi v prihodnje. Ne moremo je prepovedati, tudi ne preprečiti, lahko pa jo naredimo bolj humano. To pa nam bo uspelo samo z bojevanjem po bojevniškem etosu. Le-tega plemenito ponazarjajo bojevniki, ki se zavedajo moralno etičnih meja svojih dejanj. Jemljejo jih zelo resno, saj se zavedajo, da samokontrola in »čistost orožja« nista samo fraze, ampak bistvo bojevniškega etosa. V prihodnosti se bodo vojaki na vseh ravneh bojevanja soočali z vedno večjim tempom bojevanja in vedno več neznanimi situacijami, v katerih bodo morali reagirati tako, da bo njihova trenutna odločitev imela težo, ki bo vzdržala dolgoročnost te odločitve. Če vojak ravna po vojaških vrednotah in vojaških zakonih, je zaščiten tudi pred pravnimi posledicami, ki bi ga v nasprotnem primeru doletele.

Civilno okolje vojake dojema kot ubijalske naprave, ker tako predstavo dobiva v filmih. V resnici pa je stvar vse prej kot taka. Človek po naravi ni morilec, zato ima

mного vojakov težavo, ko je treba pritisniti na sprožilec,⁹ kljub temu da imajo sovražnika na muhi. Čeprav biti vojak včasih pomeni tudi ubiti, je to vedno pod nekimi etičnimi pravili, vojakom pa bojevanje po principih bojevniškega etosa pozneje pomaga, da grozote vojne sami pri sebi upravičijo in sprejmejo. Če v bojevanju ne bi bilo etike, bi bojevniki čutili do bojevanja odpor in posledično utrpeli psihične poškodbe. Da pa se po vojni (tudi po kriznih razmerah) lahko integrirajo nazaj v civilno družbo in normalno nadaljujejo svoje življenje, morajo pri sebi vedeti, da so ravnali prav.

Vrline, ki jih pridobimo kot bojevniki, lahko uporabljamo tudi v vsakdanjem življenju kot očetje, možje, prijatelji ali mentorji. Vsak bojevnik, ne glede na to, kateri vojski pripada, bi moral biti nosilec vojnih časti, viteštva ter moralnih vrednot moderne civilizacije. Bojevniški etos ne usmerja samo našega profesionalnega življenja, temveč tudi način življenja izven poklica, saj z delovanjem po njenih načelih postanemo tudi na splošno boljši človek.

Lahko zaključim, da bosta etično voditeljstvo in bojevniški etos kljub velikim spremembam v tehnologiji in menjavanju vlog vojske iz bojnih nalog v naloge vzdrževanja miru ostala bistvena za uspeh v vojni in v vseh drugih nalogah vojske.

⁹ »Med II. svetovno vojno je na vsakih sto vojakov na bojni liniji med bojevanjem samo 15–20 % direktno sodelovalo v boju s svojim orožjem. Tisti, ki niso streljali, niso bežali ali se skrivali (v večini primerov so se izpostavljali veliki nevarnosti, ko so reševali svoje soborce, prinašali strelivo ali prinašali sporočila), ampak preprosto niso streljali na sovražnika tudi, ko so bili izpostavljeni ponavljajočim se napadom. To kaže na preprosto in prezentno dejstvo, da ima večina ljudi močan odpor ubiti sočloveka. Pri nekaterih je odpor tako močan, da na bojišču prej umrejo, kot pa ga premagajo« (Grossman, 1995, str. 4).

LITERATURA IN VIRI

- Arnejčič, B. (2008). *Izbrana poglavja iz psihologije množice, vojaške in vojne psihologije*. Ljubljana: Fakulteta za družben vede (Knjižna zbirka Varnostne študije).
- Brejc, M. (2002). *Ljudje in organizacija v javni upravi*. Ljubljana: Visoka upravna šola Ljubljana.
- Capps, B. (1974). *Indijanci*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Coker, C. (2007). *The Warrior Ethos: Military Culture and the War on Terror*. New York: Routledge (Taylor & Francis Group).
- Cole, A., Drew, P., McLaughlin, R. in Mandsager, D. (2009). *Rules of Engagement*. San Remo: International Institute of Humanitarian Law.
- Crandall, D. (2007). *Leadership Lessons from West Point*. San Francisco: Joey-Bass A Wiley Imprint.
- Duh, M. in Kajzer, Š. (2002). *Razvojni modeli podjetja in managementa*. Maribor: MER – Evrocenter.
- Fedran, J. (2012). Osnovni etični pojmi – Poskus pregleda sodobnega (ne)etičnega ravnanja, v: *Sodobni vojaški izzivi*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
- Fields, R. (1991). *The Code of the Warrior*. New York: HarperCollins Publishers.
- *FM 22–100* (1999). *Army Leadership: Be, Know, Do*. Washington, D. C.: Headquarters of the Army.
- *FM 6–22* (2006). *Army Leadership: Competent, Confident and Agile*. Washington, D. C.: Headquarters of the Army.
- *FM 7–21.13* (2004). *The Soldier's Guide*. Washington, D. C.: Headquarters of the Army.
- Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B. idr. (2006). *Vojaška doktrina*. Ljubljana: PDRIU.
- Generalštab Slovenske vojske (2007). *Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski*. GŠSV, Oddelek za razvoj voditeljstva/STVVPV/CDR, 2007.
- Gravett, C. (1996). *Vitezi*. Murska sobota: Pomurska založba.
- Grossman, D. (1995). *On Killing*. New York: Little, Brown and Company.
- Grossman, D. in Christensen, L. (2004). *On Combat*. USA: Warrior science publications.
- Grošelj, K. (2007). *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Varnostne vede).
- *Guidebook for Marines (Sixteenth revised edition)*. (1990). Quantico, Virginia: Marine Corps Association.
- Howe, P. (2011). *Leadership and Training for the Fight*. New York: Skyhorse Publishing.
- Jakelj, J., Španič, K., Pšeničnik, M. in Marinko-Čeh, Š. (2010). *Raziskovanje humanitarne prava*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jazbec, G. (2012). *Vojna*. Trbovlje: samozaložba G. Jazbec.

- Jelovac, D. (1997). *Poslovna etika*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
- Jelovac, D. (2000). *Podjetniška kultura in etika*. Portorož: Visoka šola za podjetništvo.
- Juhant, J. (2009). *Etika I: Na poti k vzajemni človeškosti*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kalacun, S. (2001). *Poslovna etika*. Ljubljana: Združenje manager.
- *Kodeks etike javnih uslužbencev v državnih organih in upravah lokalnih skupnosti* (2011). Uradniški svet RS, št. 0130-5/2011/1.
- *Kodeks vojaške etike Slovenske vojske* (2009). Služba Vlade RS za zakonodajo. Ur. l. RS, št. 55/2009. Ljubljana.
- *Leksikon Cankarjeve založbe* (1988). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Luttrell, M. (2007). *Lone Survivor*. New York: Little, Brown and Company.
- Mahmutović, J. (2011). *Vojaško voditeljstvo in menedžment*. Ljubljana: Zavod IRC.
- Mavsar, S. (2003). *Organizacijska struktura – Primer podjetja Porsche Slovenija d.o.o.* Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Možina, S. (1992). *Osnove vodenja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Murrell, D. (2009a). *Vitezi*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Murrell, D. (2009b). *Grški bojevniki*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Musek, J. (1993). *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy, d.o.o.
- Newsome, B. (2007). *Made, Not Born. Why Some Soldiers Are Better Than Others*. Westport, Connecticut, London: Praeger Security International.
- Nikezić, I. (2004). *Etika ratovanja: knjiga o humanizmu i nasilju*. Beograd. NIC Vojska.
- Nitobe, I. (2011). *Bushido Kodeks Samuraja*. Ljubljana: Založba Sanje d.o.o.
- Northouse, P. G. (2004). *Leadership: Theory and Practice* (Third Edition). Thousand Oaks, California: Sage Publication, Inc.
- Obrulj, V. (2011/12). *Vojaško voditeljstvo in menedžment*. Interno gradivo za višjo strokovno šolo, program Logistično inženirstvo, modul Vojaška logistika. Kranj: B&B, izobraževanje in usposabljanje d.o.o.
- Pešec, M. (2011). *Pravila oziroma kodeks ravnanja in vedenja za izvajalce izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski: Sodobni vojaški izzivi*. Ljubljana: Generalštab Slovenske vojske.
- *Pravila službe v Slovenski vojski* (2009). Ur. l. RS, št. 84/09.
- Pressfield, S. (1998). *Gates of fire*. New York: Random House Publishing Group
- Pressfield, S. (2011). *The Warrior Ethos*. New York: Black Irish Entertainment LLC.
- Puckett, R. (2007). *Words for Warriors: A Professional Soldier's Notebook*. Tucson: Wheatmark TM.
- Sancin, V., Švarc, D. in Ambrož, M. (2009). *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
- Singer, P. (2008). *Praktična etika*. Ljubljana: Krtina.

- Strahovnik, V. (2009). *Moralne sodbe, intuicija in moralna načela*. Velenje: Inštitut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij.
- Stres, A. (1999). *Etika ali filozofija morale*. Ljubljana: Družina d.o.o.
- Tavčar, I. M. in Zabukovec, S. (2008). *Voditeljstvo in etika na strateški ravni*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Sekretariat generalnega sekretarja, Služba za publicistiko.
- Tavčar, M. (1997). *Etika managementa pri nas in v tržnih gospodarstvih*. Ljubljana: Združenje manager.
- Taylor, R. L. in Rosenbach, W. E. (2005). *Military Leadership: In Pursuit of Excellence*. United States of America: Westview Press, A Member of the Perseus Books Group.
- Türk, D. (2007). *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV založba.
- Vešnar, M. (2007). *Etika in voditeljstvo: Uvod v vojaško etiko* (Skripta). Ljubljana: PDRIU, Ministrstvo za obrambo, Sekretariat.
- *Vojni leksikon* (1981). Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Zakon o obrambi /Z Obr/ (1994). Ur. l. RS, št. 82/1994.
- Zakon o službi v Slovenski vojski /ZSSloV/ (2007, 2008). Ur. l. RS, št. 68/07 in 58/08 – ZSPJS-I.
- Žabkar, A. (2003). *Marsova dediščina, Temelji vojaških ved* (1. knjiga). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Za založbo Hermina Krajnc.

Spletni viri:

- Etika. Pridobljeno 19. 6. 2014 z naslova <http://sl.wikipedia.org/wiki/Etika>
- *Program osnovnega vojaško-strokovnega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za podčastnike Slovenske vojske – OVSU, Predmet: Splošni vojaški predpisi, Tema 1: Uveljavljanje etike, morale, integritete in vrednot v SV.* (2014b). Intranet MORS. Pridobljeno 14. 8. 2014 z intranet naslova http://intra.mors.si/fileadmin/intra/izobrazevanje/izopdriu/dokumenti/Programi_VI_U/00421.pdf
- *Program splošnega vojaškega izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike, Predmet: Voditeljstvo, Tema 3: Vojaška profesionalna etika.* (2014c). Intranet MORS. Pridobljeno 14. 8. 2014 z intranet naslova http://intra.mors.si/fileadmin/intra/izobrazevanje/izopdriu/dokumenti/Programi_VI_U/00414.pdf
- *Program Temeljnega vojaško-strokovnega usposabljanja – TVSU, Predmet: Splošni vojaški predpisi, Tema 6: Kodeks vojaške etike SV.* (2014a). Intranet MORS. Pridobljeno 14. 8. 2014 z intranet naslova http://intra.mors.si/fileadmin/intra/izobrazevanje/izopdriu/dokumenti/Programi_VIU/00478.pdf
- Values and Standards of the British Army. Pridobljeno 2. 6. 2014 z naslova http://www.army.mod.uk/documents/general/v_s_of_the_british_army.pdf

KAZALO SLIK

Slika 1: Principi etičnega vodenja	21
Slika 2: Umeščenost bojevniškega etosa v vojaški organizaciji	33

KAZALO TABEL

Tabela 1: Značajske lastnosti voditelja	13
Tabela 2: Število ur usposabljanja pripadnikov SV iz teme vrednot, etike in Kodeksa vojaške etike SV	25
Tabela 3: Skupna načela obeh Kodeksov	27

KRATICE

FM	Field Manual
KEJU	Kodeks javnih uslužbencev v državnih organih in lokalnih skupnostih
KVE	Kodeks vojaške etike v Slovenski vojski
KVV	Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski
PS	Pravila službe v Slovenski vojski
ROE	Rules Of Engagement
SV	Slovenska vojska
ZJU	Zakon o javnih uslužbencih
ZObr	Zakon o obrambi